

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Rankel

Vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Rankel

Mentorica: doc. dr. Zdenka Šadl

Somentor: doc. dr. Samo Uhan

Vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje

V diplomskem delu izhajam iz raziskovalnega vprašanja, ali glede usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja obstaja razlika med bolj in manj izobraženimi ženskami. Veliko žensk v preteklih oblikah družbenega življenja v Sloveniji ni bilo tako izobraženih kot danes in tudi število zaposlenih žensk je bilo manjše. Primarne funkcije žensk so bile omejene na zasebno sfero, zato me bo zanimalo, kako ženske danes, ko so množično vključene v javno sfero in gradijo kariero, usklajujejo področji javnega in zasebnega življenja. Raziskovala sem, ali bolj izobražene ženske, zaradi vse hitrejšega tempa življenja in zahtev kariere, težje usklajujejo obe področji kot manj izobražene ženske. Zanimalo me je tudi, v kolikšni meri bolj izobraženim ženskam partnerji pomagajo pri gospodinjskih opravilih. V nalogi obravnavam tudi strategije za lažje usklajevanje dejavnosti obeh sfer, na podlagi teoretičnih spoznanj pa ugotavljam, kako so se spolne vloge spreminjale v času. Zanima me, če je ženska še vedno razumljena v tradicionalnem smislu – v vlogi matere, gospodinje in žene. V analizi raziskave Slovensko javno mnenje 2003 primerjam bolj izobražene ženske z manj izobraženimi glede opravljanja gospodinjskega in družinskega dela. Ugotovila sem, da imajo bolj izobražene ženske daljši delovni čas, so bolj srečne, imajo višje dohodke in so manj zainteresirane za opravljanje gospodinjskega dela. Prav tako je iz raziskave razvidno, da partnerji bolj pomagajo bolj izobraženim ženskam pri teh opravilih kot partnerji manj izobraženih žensk.

Ključne besede: spolne vloge, gospodinja, spolna neenakost, izobraževanje, zaposlovanje.

Impact of women's education on their private lives

In this diploma my starting question is whether there is a difference between higher educated and less educated women when their professional and private lives are in question. Many women in the past forms of social life in Slovenia were not as educated as they are now and the number of working women was smaller as well. Primary functions of women were restricted to the private sphere. That is why I am interested in how women now, when they are more included in the public sphere and build their careers, balance their public and private areas of life. I researched whether higher educated women find it more difficult to balance both areas than less educated women because of the fast tempo of life and their professional requirements. I was also interested in finding out to what extent partners of women with higher education help with household chores. In the diploma I discuss strategies for better coordination of activities from both life spheres. On the basis of theoretical knowledge I established the change of gender roles through time. I am curious whether a woman is still understood in a traditional way – in the role of a mother, housewife and wife. In analysis of research Slovenian Public Opinion Survey 2003 I compare higher educated women to less educated women when household chores and family work are taken into consideration. I also established that higher educated women's working time is longer, they are happier, have higher income and are less interested in household chores than less educated women. The survey also reveals that partners of higher educated women help more at household chores than partners of less educated women.

Key words: gender roles, housewife, sexual inequality, education, employment.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	8
2 DELITEV SPOLNIH VLOG IN ODGOVORNOSTI	10
2.1 Spolna delitev med bolj izobraženimi	13
2.2 Gospodinjsko delo	14
2.2.1 Delitev gospodinjskega dela.....	15
3 IZOBRAŽEVANJE IN ZAPOSLOVANJE ŽENSK.....	19
3.1 Izobraževanje žensk in moških v preteklosti.....	19
3.1.1 Izobraževanje deklet danes.....	20
3.2 Zaposlovanje žensk v preteklosti in danes	24
3.2.1 Vrste poklicnih skupin.....	26
4 USKLAJEVANJE POKLICNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA	28
4.1 Razlogi za oteženo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja.....	28
4.2 Strategije za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja	28
4.2.1 Družbeni dejavniki za lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ..	28
4.2.2 Organizacijski dejavniki za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja...30	
4.2.3 Individualni dejavniki za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja	31
4.3 Vzroki za težje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja žensk z višjo izobrazbo	32
4.4 Plačano gospodinjsko delo kot strategija usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja	33
4.5 Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja menedžerk.....	36
4.5.1 Menedžerke in stres.....	36
5 EMPIRIČNI DEL	38
5.1 Cilji in hipoteze	38
5.2 Metode dela	38
5.2.1 Opis pripomočkov	38
5.2.2 Opis vzorca	39
5.2.3 Postopek	39
5.3 Obdelava podatkov.....	39
5.3.1 Ženske z višjo izobrazbo imajo v sferi plačanega dela daljši delovni čas.....	39
5.3.2 Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje gospodinjskih opravil.....	40

5.3.3 Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje družinskih dolžnosti.	45
5.3.4 Z izobrazbo se manjša zainteresiranost žensk za opravljanje gospodinjskih opravil.....	46
5.3.5 Ženske z višjo izobrazbo so bolj zadovoljne in srečne.....	49
5.3.6 Ženske z višjo izobrazbo imajo delovno mesto z višjo plačo.	51
5.3.7 Ženske z višjo izobrazbo imajo partnerja, ki jim bolj pomaga pri gospodinjskih opravilih, kot partnerji žensk z nižjo izobrazbo.	51
5.4 Interpretacija rezultatov	52
6 SKLEP	55
LITERATURA	58
PRILOGA A: KONTINGENČNE TABELE	61
PRILOGA B: TABELE S KORELACIJSKIMI FAKTORJI	67

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Delitev dela med partnerjema.....	18
Tabela 5.1: Odvisnost delovnega časa od izobrazbe	40
Tabela 5.2: Odvisnost tedensko porabljenega časa za gospodinjstvo od izobrazbe.....	44
Tabela 5.3: Povprečni občutek o lastni sreči v odvisnosti od izobrazbe	51
Tabela A.1: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pranje perila	61
Tabela A.2: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – manjša popravila v hiši	61
Tabela A.3: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – skrb za bolne.....	62
Tabela A.4: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – nakupovanje hrane.....	62
Tabela A.5: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pospravljanje in čiščenje.....	63
Tabela A.6: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pripravljanje hrane, kuhanje .	63
Tabela A.7: Vpliv službenih obveznosti na izpolnjevanje družinskih obveznosti	64
Tabela A.8: Mnenje o tem, da gospodinjstvo izpolnjuje žensko.....	64
Tabela A.9: Mnenje o tem, da mora mož služiti denar, žena pa skrbeti za dom.....	65
Tabela A.10: Mnenje o delovnem času ženske, ko ima otroka, ki ne hodi v šolo	65
Tabela A.11: Mnenje o lastni sreči.....	66
Tabela B.1: Povezanost izobrazba – število ur dela na teden.....	67
Tabela B.2: Povezanost izobrazbe in različnih gospodinjskih opravil.....	68
Tabela B.3: Povezanost izobrazbe z opravljanjem družinskih dolžnosti	69
Tabela B.4: Povezanost izobrazbe z zainteresiranostjo za opravljanje gospodinjskih del	69
Tabela B.5: Povezanost izobrazbe in percepcije sreče	70
Tabela B.6: Povezanost izobrazbe z dohodkom.....	70

KAZALO GRAFOV

Graf 2.1: Porabljene ure za gospodinjsko delo v ZDA tekom let.....	15
Graf 3.1: Spreminjanje izobrazbe žensk tekom let.....	22
Graf 3.2: Izobrazbena struktura moških tekom let	23
Graf 3.3: Izobrazbena struktura žensk tekom let.....	23
Graf 5.1: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pranje perila.....	41
Graf 5.2: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – manjša popravila v hiši	41
Graf 5.3: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – skrb za bolne	42
Graf 5.4: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – nakupovanje hrane	43
Graf 5.5: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pospravljanje in čiščenje	43
Graf 5.6: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pripravljane hrane in kuhanje...	44
Graf 5.7: Vpliv službenih obveznosti na izpolnjevanje družinskih obveznosti	46
Graf 5.8: Vpliv izobrazbe na mnenje o tem, da gospodinjstvo izpolnjuje žensko	47
Graf 5.9: Vpliv izobrazbe na mnenje o tem, naj mož služi denar, žena pa skrbi za dom..	48
Graf 5.10: Vpliv izobrazbe na mnenje o zaposlitvi ženske, ki ima otroka, ki ne hodi v šolo	48
Graf 5.11: Vpliv izobrazbe na občutek o lastni sreči	50

1 UVOD

V diplomski nalogi nameravam, na podlagi empiričnih podatkov, ugotovitev ter spoznanj obstoječih raziskav, ugotoviti vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje. Na podlagi podatkov iz raziskav Slovenskega javnega mnenja bom ugotavljala, kakšne so razlike med višje in nižje izobraženimi ženskami glede opravljanja gospodinjskih opravil, družinskih dolžnosti, višine dohodkov, delovnega časa na delovnem mestu in občutka o lastni sreči.

Tema je sociološko relevantna, saj so ženske v zahodnih družbah pridobile več pravic in življenjskih možnosti. V preteklih družbenih oblikah je bila večina žensk neizobraženih, bile so podrejene moškim in odgovorne v glavnem le za področje doma. V nalogi me bo zanimalo, kako se je v glavnih potezih spreminjalo izobraževanje in zaposlovanje žensk od srednjega veka do danes in kateri so bili glavni dejavniki, ki so vplivali na spremembe v življenju žensk.

Medtem, ko so bile v preteklosti ženske omejene v glavnem le na področje zasebnega življenja, imajo sedaj, ko so prisotne tudi v javni sferi, veliko manj časa za izpolnjevanje obveznosti iz zasebne sfere. V nalogi bom ugotavljala, kako ženske usklajujejo poklicno in zasebno življenje, še posebej se bom osredotočila na bolj izobražene ženske. Bolj izobražene ženske, ki gradijo svojo lastno kariero, si zaradi vse hitrejšega tempa življenja in posledične utrujenosti, verjetno težko zagotovijo dovolj časa za opravljanje vseh družinskih obveznosti, ki jih od njih pričakujeta družba in družina.

Zanimalo me bo tudi, kakšen je prispevek moških h gospodinjskemu in družinskemu delu: so še vedno prisotni tradicionalni vzorci ali prevladuje enakopravni vzorec med partnerjema glede družinskih in gospodinjskih obveznosti.

V začetku naloge se bom posvetila delitvi spolnih vlog in odgovornosti. Zanimalo me bo, če in kako se delitev spolnih vlog spreminja s časom. Ugotavljala bom, kakšna je bila delitev gospodinjskega dela med moškim in žensko v preteklosti in kakšna je danes. Pregledala bom podatke za izobražene pare in izpostavila težave, s katerimi se soočajo zaradi še vedno prisotnih tradicionalnih prepričanj glede delitev spolnih vlog in odgovornosti.

V nadaljevanju se bom usmerila na izobraževanje in zaposlovanje žensk. Grafično bom prikazala, kako se je spremenila izobrazbena struktura moških in žensk od leta 1971 pa do leta 2008. Na kratko bom preučila tudi zaposlovanje žensk od obdobja pred industrijskim kapitalizmom do danes na področju Slovenije.

V tretjem delu teoretičnega dela naloge bom obravnavala dejavnike, ki otežujejo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, ter predstavila strategije za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. V nadaljevanju bom izpostavila višje izobražene ženske in vzroke za težje usklajevanje njihovih obveznosti iz obeh sfer delovanja. V tem okviru bom tematizirala tudi plačano gospodinjsko delo kot eno od strategij usklajevanja. V zadnjem delu teoretičnega dela bom preučila, kako menedžerke usklajujejo poklicno in zasebno življenje.

V zadnjem delu diplomske naloge se bom lotila empirične raziskave. Na podlagi obstoječih raziskav bom ugotavljala, kakšna je delitev gospodinjskega dela med partnerjema v Sloveniji, v odvisnosti od izobrazbe žensk. Analizirala bom podatke iz raziskave Slovensko javno mnenje iz leta 2003.

2 DELITEV SPOLNIH VLOG IN ODGOVORNOSTI

»Družbena delitev dela implicira (neenako) vrednotenje vlog, vezanih na javno (v katerem je umeščeno plačano delo) in zasebno (v katerem so umeščeni neplačano delo in družinski odnosi): javno ima večjo veljavo in je nadrejeno zasebnemu. Dve področji sta definirani tudi po spolu: javno kot prostor moških/moškosti in zasebno kot prostor žensk/ženskosti.« (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2007, 13)

V devetnajstem stoletju in v prvih desetletjih prejšnjega stoletja je bil močno prisoten androcentrizem oziroma moško središčna kultura. Velik vpliv nanj je imela katoliška cerkev, ki je spodbujala hierarhijo med spoloma na vseh področjih. Ženske so morale biti dobre, ubogljive, zveste, sramežljive, pobožne in vestne matere. Podrediti so se morale moškim in se žrtvovati za družino – njihova domena je bila zasebna sfera. Za moške se je pričakovalo, da so razumski, od žensk pa, da so čustvene. (Jogan 2001, 7–32)

Ženska se je v preteklosti identificirala z likom Device Marije, vendar pa se je zaradi nedosegljivosti ideala počutila nepopolno, krivo in prestrašeno, zaradi česar je imel moški še večjo nadvlado nad njo. Niso pa moški imeli kontrole nad uravnavanjem rojstev – ker so potrebovali delovno silo zaradi kolonialnega osvajanja, so moški množično pobili milijone žensk »čarovnic« (babic), saj so le-te uravnavale rojstva. Do konca osemnajstega stoletja je bilo v Evropi ubitih okoli šest milijonov žensk. (Jogan 1990, 13–33)

Vendar pa so ženske sčasoma pridobile večjo moč v družbi. Identifikacija z likom Device Marije se proti koncu devetnajstega stoletja zmanjša. V drugi polovici devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja se pojavi žensko gibanje, ki se je zavzemalo za manjšo neenakost med spoloma. Žal je gibanje naletelo na odpor, saj so nosilke gibanja poimenovali v nosilke nemoralnosti in zla. Od začetka dvajsetega stoletja do druge svetovne vojne so ženske, ki so vstopile v javno življenje, označili kot možače, razkrojevalke družin, ter glavne nosilke narodovega propada... Po drugi svetovni vojni so se razmere nekoliko umirile, ženske so dobile volilno pravico, vendar pa so skušali ženskam ob vstopu v javno življenje razviti občutek krivde, ker zapuščajo družino. Konec šestdesetih let so bile razmere zelo drugačne, prišlo je do spolne prerazporeditve dela in odgovornosti v družbi in družini, s čimer je povezano

ustvarjanje enakih možnosti za razvoj obeh spolov, večja enakopravnost med spoloma. (Jogan 2001, 64–66)

V preteklih tradicionalnih družbenih oblikah življenja so bile družbene vloge spolov veliko bolj jasno zarisane kot danes. Javna sfera je bila rezervirana za moške, sfera zasebnega doma pa za ženske. Takšno delitev sta utrdila razvoj in razmah modernega industrijskega kapitalizma. Pomembnejše spremembe so nastopile šele v zadnjih desetletjih, ko so ženske vstopile v sfero javnega življenja. Poleg obveznosti, ki jih prinaša udeležba v javni sferi, pa so ženske dodatno obremenjene z obveznostmi in nalogami zasebne sfere, v kateri so še posebej odgovorne za opravljanje gospodinjskih in drugih družinskih nalog. (Kozmik 1998, 145–150)

To lepo kaže na to, da so še vedno prisotni vzorci androcentrizma, kljub temu, da je družba veliko manj seksistično usmerjena, kot je bila nekoč. Ženske so vstopile v javno življenje, vendar moški niso v enaki meri sprejeli neplačanega domačega dela. To kaže na spolno neenakopravnost v delitvi dela. (Jogan 2001, 229–243)

Avtorica Kozmik navaja, da se Slovenija razvija v smeri modernih razvojnih trendov družin v Evropi (enostarševske družine, dopolnjene ali reorganizirane družine, zunajzakonske družinske skupnosti in družine istospolnih partnerjev), da uradna statistika zaznava te spremembe v indikatorjih demografskih sprememb, kot so zmanjševanje povprečnega števila članov in članic gospodinjstev, naraščanje števila otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, zviševanje povprečne starosti matere ob rojstvu prvega otroka, zmanjševanje števila porok, upadanje števila razvez ipd. Kljub temu pa na področju razbremenitve žensk z družinskimi in gospodinjskimi obveznostmi ni prišlo do bistvenih sprememb. (Kozmik 1998, 145–150)

Vloga žensk in moških v družini je še vedno razumljena v tradicionalnem smislu: ženske so predvsem matere, gospodinje in žene, ki vodijo domačo ekonomijo in skrbijo za blaginjo drugih družinskih članov in članic. Očitki zanemarjanja družinskih obveznosti, karierizma in egoizma so običajno namenjeni ženskam, skozi nenehno vzbujanje občutka krivde pa se jih omejuje pri enakem in polnem sodelovanju v javnem življenju. (Kozmik 1998, 150)

Statistični podatki in rezultati raziskav v Sloveniji nam kažejo, kakšna je delitev dela in odgovornosti v družinah in kakšno je razmišljanje o tem. Tako moški kot ženske v Sloveniji družino in delo postavljajo na isto mesto, to je najvišje med vrednotami.

Vendar za ženske in moške družina ne pomeni »iste stvari«. Za moške je družina tisto, kar jim daje moč in energijo za njihovo plačano delo, za ženske pa družina pomeni obveznosti, naloge in dolžnosti. Prav ta različni vidik dojemanja družine postavlja žensko v diskriminatoren položaj. (Kozmik 1998, 148)

Že v obdobju zgodnjega otroštva, v obdobju primarne socializacije, starši obeh spolov dečke vzgajajo drugače kot deklice, kar močno vpliva na njihove družbene vloge v odraslem življenju.

Tradicionalni vzorci in prepričanja ter socializacijski vzorci, ki so še vedno prisotni v družbi, torej močno vplivajo na to, kako starši vzgajajo svoje otroke, kar privede do neenake spolne delitve dela in obveznosti. V obdobju socializacije dečke spodbujajo k tekmovalnosti, agresivnosti, uspešnosti, fizični aktivnosti, k skrivanju čustev. Po drugi strani pa deklice vzgajajo kot pasivne, nežne, netekmovalne in čustvene osebe. Ženske so tako povezane z zasebnim življenjem, moški pa z javnim. Ženske zaradi bioloških lastnosti (npr. rojevanje) povezujejo z domom, družino in otroki, zaradi česar so bile zgodovinsko dolgotrajno izključevane iz javne sfere. Številne študije pa kažejo, da ženske in moški niso naravno določeni za družbene vloge in da v mnogih kulturah opravljajo različne vloge. Od žensk pričakujejo, da bodo opravljale svojo primarno vlogo, to je vlogo matere in gospodinje. (Kanjuo-Mrčela 1996, 40–48)

Kljub temu, da je današnja družba čedalje manj moško središčna, pa še vedno ostaja skriti androcentrizen, ki se v sodobnosti kaže tudi skozi vzgojo, izobraževanje in preko množičnega komuniciranja. Kot primer avtorica Jogan navaja slovenske ljudske pravljice, kjer so spolne vloge neenake, seksistično opredeljene, ustrezajo temeljni delitvi dela in osebnostnih lastnosti po spolu. Moški je opisan kot močan, dejaven, iznajdljiv, radoveden, gospodovalen, ženska pa kot šibka, pasivna, pokorna, ponižna, skromna. Za žensko je značilno, da skrbi za dom in družino, medtem ko je moški odprt in dejaven v širokem javnem prostoru. Poleg pravljič pa podobni vzorci prevladujejo tudi v slovenskih berilih v osnovni šoli, kar ni nepričakovano, saj je književnost nastajala in učinkovala znotraj prevladujoče kulture. Vendar pa je vsebina pripomočkov izobraževalnega procesa odvisna tudi od tega, kako jo učitelj podaja. Le-ta lahko ustvari pozitivno ali negativno podobo o spolnih vlogah. (Jogan 2001, 200–207)

2.1 Spolna delitev med bolj izobraženimi

Še vedno prisotna tradicionalna pričakovanja glede spolnih vlog ustvarja posebne napetosti in težave pri parih z dvema zahtevnima karierama. Partnerja svoje lastno vedenje primerjata z vedenjem, ki je cenjeno v družbi, v kateri živita. Kljub temu, da sprejemata egalitarni oz. enakopravni vzorec družbenih vlog, se lahko v njima porajajo dvomi in občutki krivde. Primer je mati z majhnim otrokom: zaradi kariere se po rojstvu otroka zelo hitro vrne v službo, otroka pa starša delno prepustita varuški. Zaradi še vedno prisotnih tradicionalnih vplivov ženska občuti nelagodje, saj bi »morda morala biti doma z otrokom«. Enako velja za moškega, ki prevzema delitev vlog v starševstvu in gospodinjstvu. Počuti se nelagodno, še posebej v primeru, ko njegov oče ni opravljal gospodinjstev. Zaradi tega lahko med partnerjema prihaja do konfliktov. Tradicionalen odnos družbe do moških in ženskih vlog lahko privede do identitetnih težav. Vse to pa ne velja le za pare z dvema zahtevnima karierama, ampak tudi za ostale zaposlene pare, vendar je pri prvih konflikt lahko bolj intenziven. Če partnerja želita ustvariti zadovoljive medsebojne odnose, je potrebno hitrejše reševanje konfliktov. Morata si postaviti cilje glede kariere in zasebnega življenja, ter izbrati tip zakonske zveze, s katerim se oba strinjata. (Černigoj-Sadar 1993)

Izbrani tip zakona, ki si ga zakonca izbereta (ga živita), vpliva na kvaliteto zakona in delitev gospodinjstevskih opravil.

Gilbert in Dancer (1992) poročata o treh tipih zakona, in sicer o tradicionalnem, sodelujočem oziroma modernem in egalitarnem, pri katerem gre za delitev vlog.

Pri tradicionalnem tipu zakona imata oba partnerja svojo kariero, vendar je ženska tista, ki je odgovorna za družinsko delo – k temu le še doda svojo kariero. Za sodelujoč oziroma moderni zakon je značilno, da si zakonca delita starševstvo, ženska pa je odgovorna za gospodinjstevske obveznosti. Pri egalitarnem zakonu pa sta oba enakovredno vključena v starševske in gospodinjstevske obveznosti.

Kateri vzorec bo obveljal v zakonu, je odvisno od treh kategorij, to so osebne (osebne karakteristike, stališča, interesne sposobnosti, vrednote), odnosne (vir moči v odnosih, plača, izobrazba) in dejavniki okolja (struktura poklica, ugodnosti, ki jih nudijo delodajalci, socialne norme, stališča, socialne mreže). (Černigoj-Sadar 1993)

Načina življenja dveh poklicno ambicioznih partnerjev sta v vsakdanjiku neprimerno težje združljiva, kot pa dopolnjujoče se vloge moškega in ženske v okviru meščanskega modela. Če partnerja svojih poklicnih in življenjskih načrtov ne zmoreta med seboj kolikor toliko uskladiti, lahko to ogrozi njuno razmerje. Vedno več zakonov in razmerij se konča ne zaradi dejanskih prestopkov (»zakonoloma«, »nezvestobe«, nasilnosti itd.), temveč zaradi nesprejemanja razlik v načinu življenja in neusklajenih življenjskih načrtov. (Sieder 1998, 278)

2.2 Gospodinjsko delo

Družinsko delo je vse neplačano (žensko) delo v družinski sferi, medtem ko je gospodinjsko delo tisti del družinskega ali domačega dela, ki zagotavlja materialno preživetje in obnavljanje delovne sile. Razliko med družinskim in gospodinjskim delom je mogoče določiti tudi glede na »radius gibanja«; medtem ko gospodinjsko delo poteka v domu/gospodinjstvu, »upravljanje družine« že dolgo poteka v nujni interakciji z družbenimi institucijami. (Rener v Oakley 2000, 285)

Gospodinjsko delo je opredeljeno kot delo, ki zagotavlja materialno preživetje in obnavljanje delovne sile. Le-to poteka v domu oziroma gospodinjstvu. (Oakley 2000, 279–298)

Feministične teorije poudarjajo ekonomsko podrejenost žensk. Avtorica Oakley govori o tem, da je gospodinjsko delo označeno kot delo, ki ne proizvaja blaga, ki bi imelo neposredno ekonomsko vrednost. Posledica neprejemanja plačila za gospodinjsko delo je njihova ekonomska odvisnost od partnerja. Oakley tudi ugotavlja, da so gospodinje glavne porabnice v družini, saj je nakupovanje eno od njihovih poglavitnih opravil. Ženske kljub gospodinjskemu delu ne pripadajo nobeni interesni skupini oziroma združenju, ki bi se zavzemalo za njihove pravice. Poleg tega gospodinja nima pravice do denarnih nadomestil za čas bolezni ali brezposelnosti, ki drugim delavcem pripadajo iz državnih sistemov zavarovanja. Vsakršne ugodnosti, do katerih je upravičena, si pridobi posredno, z zakonsko zvezo, s katero prizna svojo ekonomsko odvisnost. (Oakley 2000, 11–22)

Za gospodinjsko delo je značilno, da poteka v mejah družine, v sferi doma (torej zasebno in izolirano), naloge in opravila si gospodinje določajo same, splošna pravila ne obstajajo (kdaj in kako morajo biti narejene). Naloge so monotone, ves čas se

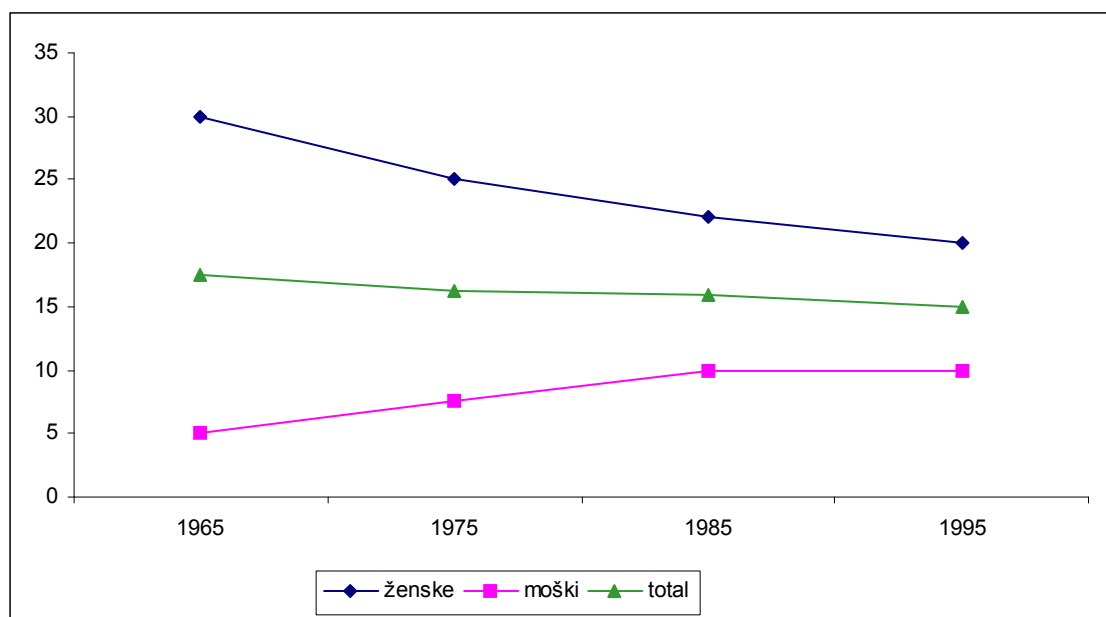
ponavljajo, nikoli jih ni konec, kar privede do rutine. Gospodinje ne dosegajo osebnih uspehov, napredovanja, in tudi ne zadovoljstva. Predvsem ženske, ki so bile nekoč na visokih položajih, se težko zadovoljijo s statusom gospodinje. Poleg tega je gospodinjsko delo necenjeno tako z vidika družbe kot tudi z vidika družine in družinskih članov. (Oakley 2000, 106–120)

2.2.1 Delitev gospodinjskega dela

V primerjavi z moškimi ženske opravljajo manj prijetna gospodinjska dela. Moški opravljajo dela, kot so menjava žarnic, popravilo avta, ženskam pa ostajajo ostala tipična vsakdanja opravila, ki jih je potrebno opraviti. Moški in ženske se tudi različno ukvarjajo z otroki. Večino časa, ki ga očetje preživijo s svojimi otroki, posvetijo igranju z njimi, medtem ko večina žensk kuha, pere, lika in se uči z njimi. (Wharton 2005, 136–138)

Vendar pa se je, glede na pretekle družbene vzorce, moška participacija v gospodinjskem delu in družinskih obveznostih povečala, participacija žensk pa zmanjšala. To je razvidno v Grafu 2.1.

Graf 2.1: Porabljene ure za gospodinjsko delo v ZDA tekom let

Vir: Wharton (2005, 135).

Iz grafa lahko razberemo upad povprečnega števila porabljenih ur, ki jih ženske v Združenih državah Amerike porabijo za gospodinjsko delo, in sicer v času od leta 1965 do leta 1995. Po drugi strani je razvidna večja participacija moških v gospodinjskem delu, predvsem leta 1985, ki pa se je v naslednjih letih nekoliko umirila.

Raziskave v evropskem prostoru kažejo, da so razmerja v delitvi dela v družini med spoloma, če upoštevamo število porabljenih ur, 1:1,5 do 1:3. V severozahodnem delu Evrope so moški v povprečju bolj kooperativni in več časa posvetijo gospodinjskemu delu ter otrokom. Sodelovanje moškega v družini se povečuje s stopnjo socialnoekonomskega razvoja družbe, medtem ko zveza z zaposlenostjo žene ni vedno razvidna. Vendar pa se ti trendi spreminjajo. (Klemenc 1990, 146)

Iz Ankete o porabi časa, ki je bila tudi v Sloveniji izvedena leta 2001, je razvidno, da je bilo razmerje v delitvi dela med spoloma v Sloveniji 1:1,4 (Statistični urad RS 2006), kar kaže na to, da smo v Sloveniji znotraj evropskega povprečja. Vidimo, da ženske še vedno opravijo večino dela, ne glede na to, ali so zaposlene ali ne. Gre za dvojno obremenitev žensk, kjer ženske porabijo za delo v sferi plačane zaposlitve in v sferi zasebnega doma več časa kot moški.

Glavni razlog za manjše število ur, ki ga ženske porabijo za gospodinjska dela, je povečevanje njihovega zaposlovanja. Ženske, ki so zaposlene za polni delovni čas, porabijo manj časa za gospodinjska dela v primerjavi z ženskami, ki so zaposlene za polovični delovni čas ali pa sploh niso zaposlene, kar velja tako za Evropo kot tudi za ZDA. (Wharton 2005, 133–138)

K večji participaciji moških in manjši participaciji žensk pri gospodinjskem delu pripomorejo tudi spremembe v mišljenju moških, ne le žensk. Te spremembe so ponovno povezane z žensko participacijo v plačanem delu. Dokazano je, da večja enakopravnost participacije v eni sferi vpliva na povečanje enakopravnosti v drugi sferi. (Wharton 2005, 133–138)

Poleg zgornjih dveh dejavnikov so pomembna tudi prepričanja, ki jih moški in ženske prinesejo iz svoje družine izvora. Coltrane je raziskoval, kako moški in ženske razumejo gospodinjsko delo. Ugotovil je, da moški, ki so jih kot dečke v družini učili, da je gospodinjsko delo enakopravno, veliko več postorijo doma kot tisti, ki so bili vzgajani drugače. (Wharton 2005, 133–138)

Primer, da v družbi še vedno obstaja stališče, da so ženske tiste, ki morajo opravljati gospodinjska dela, so oglasi za razne gospodinjske izdelke, v katerih nastopajo v veliki večini le ženske. Kljub vsem spremembam se to delo še vedno povezuje s spolno identiteto žensk. (Šadl 2009, 67)

Na gospodinjsko delo so močno vplivale tudi tehnološke spremembe, tako imenovani tehnični pripomočki, novi gospodinjski aparati in podobno, vendar pa nova tehnologija ni odpravila dela, odpravila je le »garanje«. Prispevala je k temu, da je delo manj fizično naporno, obenem pa ustvarila višje standarde, po katerih morajo biti opravljena gospodinjska dela. (Šadl 2009, 72)

Omeniti je potrebno, da današnje ženske niso več tako močno zainteresirane za gospodinjsko delo, kot so bile nekoč. Na to sta vplivala dva dejavnika, in sicer večja vpetost žensk v plačano delo in spoznanje žensk, da jim gospodinjsko delo ne prinaša zadovoljstva in statusa. (Šadl 2009, 68)

Res je, da je to delo danes, ob vseh gospodinjskih in drugih tehničnih pripomočkih ter mreži vrtcev, v marsičem lažje. Toda to je samo tehnika, ki še ne govori v prid temu, da se je položaj žensk dejansko tako spremenil, da že lahko govorimo o enakosti žensk in moških. V zadnjih desetletjih se je sicer stalno povečeval delež zaposlenih žensk (zato so seveda morale biti bolj izobražene in zato smo tudi morali zgraditi vrtce in druge servise za pomoč gospodinjstvu), a v družini je njihova vloga ostala enaka. Rezultat je bila dvojna ali celo trojna obremenjenost žensk, v stereotipni predstavi o delitvi dela v družini pa ni prišlo do bistvenih sprememb. (Kozmik 1998, 148)

V spodnji tabeli vidimo, da v približno devetdesetih odstotkih gospodinjstev perejo, šivajo, likajo, kuhajo in pomivajo posodo večinoma ženske. Prav tako v večini gospodinjstev v glavnem ženske skrbijo za čiščenje stanovanja, vsakodnevne nakupe in nego otrok ter pomoč otrokom pri šolskem delu. Edino delo, ki ga v večini gospodinjstev opravljajo večinoma moški, so manjša popravila v stanovanju in zunaj njega. Skrb za denarne zadeve je, glede na spodnjo tabelo, v povprečju neodvisna od spola partnerja v gospodinjstvu, oziroma si to nalogo partnerja delita.

Tabela 2.1: Delitev dela med partnerjema.

	Večinoma opravljajo moški	Večinoma opravljajo ženske	Oba enako
Gospodinjska opravila			
Pranje	1,8	95,7	2,5
Šivanje, likanje	1,3	97,7	1,0
Kuhanje in priprava obrokov hrane	2,2	90,4	7,3
Čiščenje stanovanja	5,6	83,2	11,2
Vsakodnevni nakupi	18,7	64,2	17,1
Pomivanje posode	4,1	89,0	6,9
Skrb za denarne zadeve (varčevanje, plačevanje računov, davkov itd.)	29,9	34,3	35,8
Manjša popravila v stanovanju in zunaj njega	86,4	9,6	4,0
Ukvarjanje z otroki			
Nega otrok	2,8	74,8	22,4
Vzgoja otrok	5,4	54,2	40,4
Pomoč pri šolskem delu	13,8	61,0	25,2

Vir: Kozmik (1998, 149).

Po podatkih iz ankete o porabi časa v letu 2006 v Sloveniji ženske v povprečju na dan za pripravo hrane porabijo 1 uro in 25 minut, moški le 17 minut; za pomivanje posode 28 minut, moški le 4 minute; za čiščenje in druga vzdrževalna dela 56 minut, moški 32 minut; za pranje 10 minut, moški 0 minut. Bolj izenačena sta spola pri nakupovanju in storitvah, torej manj umazanem delu (ženske 21 minut, moški 16 minut). Najbolj tipično moško opravilo v gospodinjstvu so gradnja in popravila, kjer je udeležba žensk redka. (Šadl 2009, 69)

3 IZOBRAŽEVANJE IN ZAPOSLOVANJE ŽENSK

3.1 Izobraževanje žensk in moških v preteklosti

Izobraževanje v srednjem veku ni bilo za vse ženske enako. Okolje, kjer so se dekleta izobraževala in predmeti, ki so se jih učila, so bili odvisni od premoženjskega stanja njihovih družin. Deklice, ki so izhajale iz najvišjega sloja, kot so na primer plemiške dame ali žene vitezov, so se izobraževale v samostanih in na gradovih, učile pa so se tudi od potujočih igralcev.

Deklice so pridobile literarno izobrazbo, hkrati pa so jih naučili še ročnih del, kot je predenja na preslici in kolovratu, in plesa. Poleg tega so jih tudi učili, kako se vodi gospodinjstvo.

Pri deklicah, ki so izhajale iz revnih, kmečkih družin, je bilo drugače. Te deklice so izobraževali v kuhanju, urejanju doma, izobraževanje se je torej nanašalo na skrb za dom in moža.

Tretja vrsta izobraževanja, ki je potekala v omenjenem obdobju, je bilo izobraževanje mestnih deklet. Ob koncu srednjega veka je veljalo, da so bili meščani bolj izobraženi od plemičev. Moške so se večinoma ukvarjali z določeno obrtjo ali trgovino, ženske so se ponavadi izobraževale v stroki svojega moža, hkrati pa so morale tudi opravljati gospodinjska dela. Za razliko od žensk iz kmečkega okolja so imele na razpolago hišno služinčad. (Hernja Masten 1998, 32–35)

V preteklosti dekleta niso imela enakih možnosti za izobraževanje kot dečki. Šole so bile ločene. Deklice so večinoma izobraževali za gospodinjska opravila, jih usmerjali k zasebnemu življenju in jih s tem izločili iz javnega področja delovanja. Dečke so učili raznih veščin, kot je računanje, logika in podobno. Kot primer lahko navedemo Anglijo v letu 1870, ko so manj premožne družine izobraževale le dečke. Zaradi pomanjkanja denarja in zaradi dodatne pomoči, ki jo je družina potrebovala pri družinskih opravilih, so deklice ostajale doma. Dekleta iz delavskih družin so se izobraževala kot gospodinjske pomočnice, nato pa so dobila zaposlitev pri premožnejših družinah. Dekleta iz bolj premožnih družin so bila pravo nasprotje dekletom iz revnih družin. Deklic iz premožnih družin niso učili tradicionalnih veščin, kot so pranje, pomivanje,

kuhanje in podobno. Njihovo izobraževanje je vključevalo tuje jezike (predvsem francoščino), glasbo, umetnost in podobno. Potrebno je poudariti, da je njihovo izobraževanje potekalo doma, z učiteljem. Iz zgornjega primera je razvidna družbena neenakost, ne le med deklicami in dečki, temveč tudi med revnimi in bogatimi.

Pomembne spodbude za spremembe na področju izobraževanja žensk je prinesel feminizem prvega vala konec 19. in v začetku 20. stoletja, ki se je boril za zagotovitev osnovne in srednje šole za dekleta. Sčasoma so šole postale skupne za dečke in deklice, zaradi strahu pred homoseksualnostjo in zato, da bi jih spodbujali k družinskemu življenju. Feminizem se je zavzemal za enake pravice med spoloma. Poudarjal je, da imata oba spola enake intelektualne kapacitete in enako pravico do izobraževanja. (Leonard 2006, 167–181)

Do večjega razmaha izobraževanja žensk v Sloveniji je prišlo po prvi svetovni vojni. Dekleta so se čedalje bolj pogosto vpisovala na srednje šole. Po ustanovitvi samostojne Univerze v Ljubljani leta 1919 se je povečalo število študentk. Že v tem času je bila očitna razlika v študijskih usmeritvah glede na spol. Ženske so lahko študirale pravo, vendar pa niso smele opravljati sodne funkcije, le-ta je bila ženskam z zakonom prepovedana. Izobražene ženske so bile pogosto stigmatizirane kot odklonske, ker naj bi se odrekle njihovi naravni vlogi – vlogi matere, gospodinje. (Jogan 2001, 7–18)

3.1.1 Izobraževanje deklet danes

Izobraževalni sistem in izobraževanje žensk sta se v času spreminjala. Ženske so dosegle enake možnosti v izobraževanju kot moški, kljub temu pa še vedno obstajajo določene razlike v izobraževanju deklic in dečkov. Še vedno se izobraževanje (smer študija) v nekaterih primerih povezuje s spolom, kar vpliva na izbor poklica.

Sodobni izobraževalni sistem – sicer na bolj prikrit in indirekten način – torej še vedno privilegira enega od spolov. Toda raziskovalci in raziskovalke poudarjajo, da ni dovolj, če se osredotočimo samo na predpisani učni proces, na formalno enake postopke in vsebine. V šoli se namreč ohranjajo tudi tisti subtilni mehanizmi, ki se kažejo skozi organizacijo vsakdanjega življenja v šoli in komunikacijo v šoli in ki jih imenujemo »prikriti kurikulum«. (Kozmik 1998, 153)

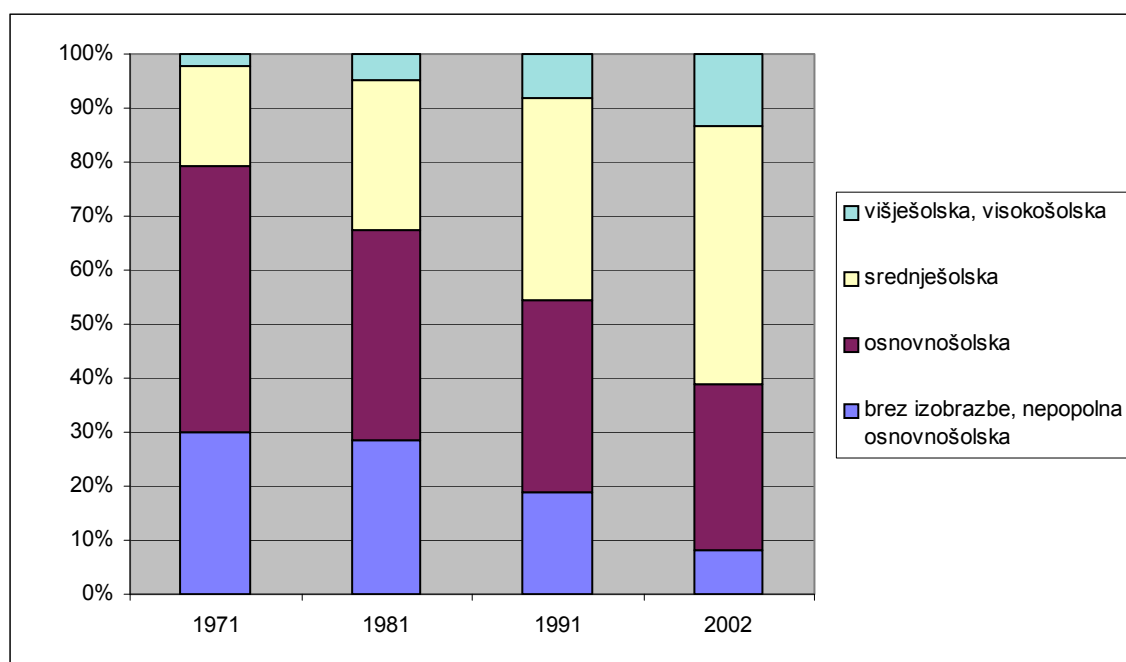
Za dekleta je danes značilno, da imajo boljši učni uspeh od dečkov, imajo tudi večje ambicije in želje glede svojega poklica.

Če primerjamo študentke in študente v Sloveniji med seboj, vidimo, da je večje število študentk na fakultetah, kot so pedagoška, fakulteta za družbene vede, socialno delo, zdravstvo, filozofska, ekonomska, farmacija, medicina, ter na nekaterih oddelkih naravoslovno-tehniške in biotehniške fakultete. Delež študentk in študentov je dokaj izenačen na veterinarski fakulteti, na fakulteti za arhitekturo in umetniških akademijah, ter na nekaterih samostojnih visokošolskih zavodih. Manj kot deset odstotkov je študentk na fakulteti za elektrotehniko ter računalništvo in informatiko in na fakultetah, ki izobražujejo za področje gradbeništva in geodezije, pomorstvo in promet. Zelo malo žensk je tudi na visoki policijski šoli in visoki strokovni šoli za podjetništvo. Gre za spolno segregacijo šolskih (študijskih) smeri, ki sledijo klasični delitvi poklicev in dela v družbi. (Kozmik 1998, 155)

Za večino evropskih držav je značilno, da je odstotek študentk višji od odstotka študentov. Ženske tudi v večji meri diplomirajo kot moški. Poleg tega so ženske, bolj kot moški, dvignile raven svojih profesionalnih kompetenc in zaposlitvenih aktivnosti. Kljub višji izobrazbi žensk in njihovim kariernim dosežkom pa se spolna struktura neplačanega družinskega in gospodinjskega dela ni bistveno spremenila. (Rener in drugi 2006, 100–105)

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so empirične raziskave interesne usmerjenosti študentk pokazale, da so študentke še vedno bolj kot študentje usmerjene v komunikacije in storitve. Poleg tega so raziskave pokazale, da študentke študij izberejo na podlagi svojih interesov in manj glede na to, kakšen bo prihodnji zaslužek, status in prestiž poklica, ki ga bodo izbrale. (Rener in drugi 2006, 100–105)

Graf 3.1: Spreminjanje izobrazbe žensk tekom let

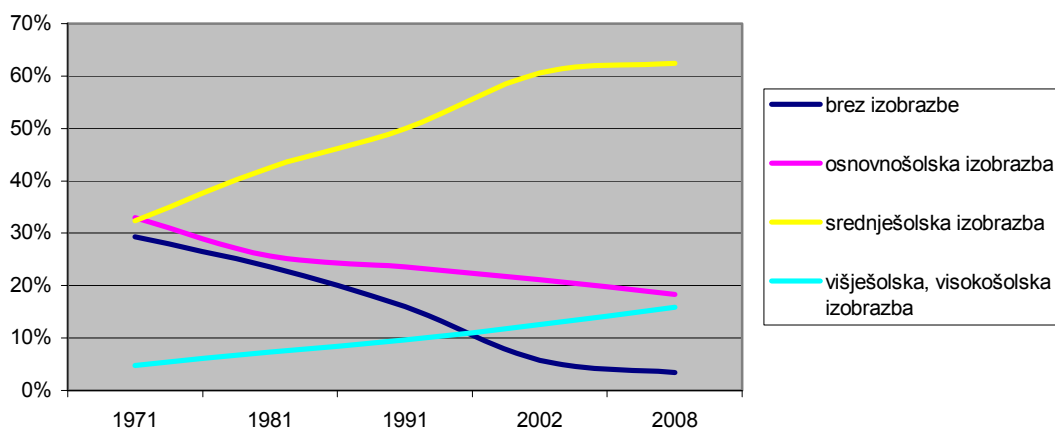
Vir: Vertot in Kozmelj (2009).

Graf prikazuje spreminjanje izobrazbe žensk tekom let. Iz grafa je razvidno, da je čedalje manj deklet brez izobrazbe. Vsakih deset let je opazna močna razlika med izobrazbenimi ravnmi, ki jih dekleta dosega. Srednješolska in višješolska izobrazba se večata, medtem ko je le še manj kot deset odstotkov žensk brez izobrazbe oziroma brez dokončane osnovne šole.

Sprememba strukture izobrazbe žensk in moških po letih v Sloveniji (Grafa 3.2 in 3.3) kaže, da so trendi pri obeh spolih podobni:

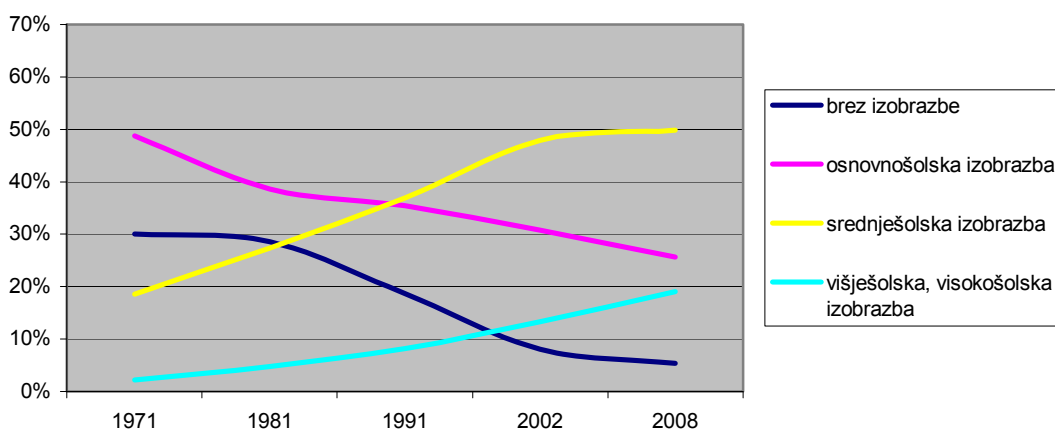
- delež tistih brez izobrazbe se manjša približno enako pri obeh spolih;
- delež tistih z osnovnošolsko izobrazbo se pri obeh spolih manjša, vendar pri ženskah hitreje;
- delež tistih s srednješolsko izobrazbo se večja pri obeh spolih podobno (izhodišče moških leta 1971 je bilo za deset odstotkov višje kot pri ženskah, kar velja tudi za končno vrednost leta 2008);
- delež tistih z visokošolsko oziroma višješolsko izobrazbo se pri obeh spolih povečuje približno enako.

Graf 3.2: Izobrazbena struktura moških tekom let

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (1998, 2003, 2009).

Graf 3.3: Izobrazbena struktura žensk tekom let

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (1998, 2003, 2009).

Iz grafa je razvidno stanje izobrazbe žensk v Sloveniji v letu 2008, ki prikazuje, da je delež žensk z višješolsko, visokošolsko izobrazbo višji kot delež moških z enako izobrazbo. Odstopanje sicer znaša le okoli 3 odstotke. Vsota deležev srednješolske in osnovnošolske je pri moških rahlo večja kot pri ženskah. Je pa odstotek žensk brez izobrazbe še vedno višji pri ženskah kot pri moških.

3.2 Zaposlovanje žensk v preteklosti in danes

Za obdobje pred industrijskim kapitalizmom je bilo značilno, da so k ekonomiji gospodinjstva prispevali vsi družinski člani. Ukvarjali so se z domačo obrtjo, industrijo, kmetijstvom in podobno. Potek dela je nadzoroval moški. (Pahl 1985, 17–40)

Obdobje pred industrijskim kapitalizmom je vplivalo na to, da družinsko življenje ni bilo strogo ločeno od delovnega. Z uvedbo industrije in rastjo uslužbencev in izobražencev je postajala meja med javnim in zasebnim življenjem bolj ostro začrtana. Družinsko življenje je postajalo čedalje bolj zasebno, kar je povzročilo individualizacijo subjektov. Družina je bila funkcionalna v smislu, da je prispevala k motivaciji in večji storilnosti delovne sile. (Sieder 1998, 275)

Z industrijskim kapitalizmom moški prevzamejo, kot smo že poudarili, poklicne obveznosti, ženske pa ostajajo doma. Leta 1940 večina žensk ni bila zaposlenih, finančno so bile odvisne od svojega partnerja. Veljalo je pravilo, da je moški tisti, ki preživlja družino, ženske pa so izključili iz plačanega dela in si jih s tem podredili. Skrbele so za dom in družino. Nasprotje so bile družine, kjer so bili manj izobraženi, zaradi česar je bilo tudi manj denarja, zato so ženske morale hoditi v službo, kjer so opravljale manj ovrednoteno delo. (Pahl 1985, 17–40)

Ko so v obdobju industrializacije ženske začele delati v tovarnah, je prišlo do tako imenovanega ločevanja delovnih in družinskih vlog. (Sadar 1993, 173–180)

Ženske iz ekonomsko slabše situiranih slojev so bile zaposlene v plačani sferi dela, ker je le tako družina lahko preživela. Poleg teh žensk pa so bile zaposlene tudi neporočene ženske. Te so večinoma delale kot gospodinjske pomočnice, vendar je bilo to običajno le začasno delo pred poroko. Pri manj izobraženih družinah so kmalu začeli delati tudi otroci. V devetnajstem stoletju poročene ženske uradno niso bile zaposlene, čeprav so delale za denar. Žensko delo je bilo začasno in se je razlikovalo od moškega dela. Ženske so bile večinoma zaposlene kot služabnice ali v industriji, niso pa prevzemale vodilnih položajev. V prvih štiridesetih letih dvajsetega stoletja se je žensko delo zelo spremenilo. Služabništvo je še vedno prevladovalo, vendar se je v tem obdobju začel trend uveljavljanja nemanualnega, predvsem pisarniškega dela. (Pahl 1985, 17–40)

Obdobje med leti 1920 in 1940 je bilo negativno nastrojeno do plačanega zaposlovanja žensk. Vlada Velike Britanije je na primer zavzela stališče, da ženske bolj prispevajo h

gospodarstvu, če skrbijo za otroke (zaradi vojne, ki je prinesla boleznim otrok in podobno). (Pahl 1985, 63–85)

Med letoma 1940 in 1990 se je pri ženskah zbudila zavest, da želijo prispevati k blaginji gospodinjstva, zato so se začele zaposlovati bolj množično. (Pahl 1985, 63–85)

Z uvedbo vrtcev in drugih javnih ustanov ter s tem, ko so se ženske zaposlile v proizvodnji (med prvo in drugo svetovno vojno), je podpora tradicionalni družini v širši družbi upadla. Le ženske iz bolj premožnih družin so ostale doma in podpirale tradicionalni vzorec življenja. Po drugi svetovni vojni se je vzorec spremenil, ženske so se začele zaposlovati iz dveh razlogov: zaradi ekonomske nuje ali pa zaradi svojih psiholoških in socialnih potreb. Raziskava je pokazala, da so se urbane ženske začele zaposlovati zaradi psiholoških in socialnih potreb, iskale so netradicionalno zakonsko zvezo, želele so imeti enakopraven odnos s partnerjem. Vse to jim je omogočilo več dejavnikov, na primer boljša izobrazba, manjša družina, podaljšana življenjska doba, ideologija enakih možnosti med moškim in žensko. (Černigoj-Sadar 1993)

Na to, da so se ženske bolj (in bolj enakopravno) izobraževale in zaposlovale sta vplivala povojni industrijski razvoj in socialistična ideologija. Zmotno je prepričanje, da so se ženske v socializmu zaposlovale le zaradi ekonomske nuje. Potrebno je upoštevati, da so ženske (tako kot moški) ocenjevale zaposlitev kot pomembno vrednoto. Na enakopravnejši položaj z moškimi je ženskam pomagal socializem, ki je od žensk zahteval izobraževanje, polno zaposlenost žensk in organiziranost otroškega varstva. To je ženskam omogočilo, da so bile ekonomsko neodvisne od moških. Poleg teh dejavnikov so na večjo enakopravnost vplivali tudi določeni zakoni v prid ženskam ter zdravstvena zaščita žensk in otrok. (Kanjuo-Mrčela 1996, 117)

Zaposlovanje žensk se je začelo hitro povečevati po Drugi svetovni vojni. Konec dvajsetega stoletja je bila delovno aktivnih skoraj polovica žensk. Ta delež se v začetku enaindvajsetega stoletja ni bistveno spremenil. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

Odstotek žensk v Sloveniji, ki so vstopale na trg delovne sile, se je povečal od leta 1950, ko je bilo zaposlenih 33,3 odstotka žensk, na 45,6 odstotka leta 1987. Potrebno je omeniti, da je v Sloveniji večina žensk zaposlenih s polnim delovnim časom. V primerjavi z Evropsko Unijo, kjer je bilo leta 1999 kar 33,9 odstotkov žensk zaposlenih s krajšim delovnim časom, je takih žensk pri nas le deset odstotkov. Stopnja delovne

aktivnosti žensk v Evropski Uniji je leta 1996 znašala 39,7 odstotka, moških pa 59,8 odstotka. Odstotek zaposlenih žensk se viša, medtem ko se pri moških zmanjšuje ali ostaja enak. Ženske, ki so zaposlene za polni delovni čas, imajo pogosteje višjo izobrazbo kot tiste s krajšim delovnim časom, ki imajo tudi bolj negotove zaposlitve. (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 398–427)

Po Poročilu o človekovem razvoju za leto 2009 je bila Slovenija po vrednosti indeksa človekovega razvoja (GDI) uvrščena med državami z zelo visoko stopnjo razvoja na 29. mesto v svetu. Po merilu razporejenosti moči po spolu (kazalnik na kratko poimenujemo GEM in prikazuje mero aktivnega sodelovanja žensk v javni sferi) pa je bila Slovenija uvrščena na 34. mesto. Od držav članic EU je bilo pred njo 14 držav, za njo pa so bile iz skupine držav z zelo visoko stopnjo razvoja uvrščene Ciper, Portugalska, Češka republika in Malta, iz skupine držav z visoko stopnjo razvoja pa Estonija, Poljska, Slovaška, Madžarska, Litva, Latvija, Bolgarija in Romunija.

3.2.1 Vrste poklicnih skupin

Vrsta poklicnih skupin, kjer prevladujejo ženske, so strokovnjaki za izobraževanje, uradniki, prodajalci, storitvena dela, komunalna dela. Poklici, kjer prevladujejo moški, so menedžerji, proizvodni delavci, vojaški poklici, obrtniki.

V Sloveniji imajo ženske v povprečju višjo izobrazbo kot moški. Kljub temu so na vodilnih položajih v manjšini, okoli 28,3 odstotka jih je takšnih, medtem ko jih je 64,5 odstotka zaposlenih na nižjih delovnih mestih. (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 412)

Ženske z višjo izobrazbo, ki vstopajo v poklice, ki so v preteklosti veljali za moške, se soočajo s tako imenovanim steklenim stropom. »Stekleni strop – nevidna pregrada za nadaljnje napredovanje, ki izvira iz zapletenih sklopov struktur v organizacijah, ki jih vodijo moški in ženskam onemogočajo zasesti odgovorne položaje.« (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 412)

Zaradi še vedno prisotne tradicionalne miselnosti ženske težje zasedajo odgovorne položaje, saj marsikatera ženska še vedno deloma deluje v skladu s tako imenovanim Beckerjevim modelom. Po drugi strani pa moški ženske še vedno velikokrat umeščajo v prostor zasebnega, na področje gospodinjskega dela, in jim onemogočajo vstop na najvišje položaje v sferi plačanega dela.

Beckerjev model temelji na tradicionalni vlogi družine.

Beckerjev model predpostavlja, da ženska načrtuje, da bo večino svojega življenja preživela z zaposlenim možem, s katerim bo imela otroke in da bo zaradi materinskih obveznosti manj sodelovala na trgu delovne sile kot moški. Zaradi takšnih pričakovanj ženska manj vlaga v svojo izobrazbo in je tudi več verjetnosti, da bo prevzela slabše plačana dela, ki so bolj skladna z gospodinjskim delom. (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 402)

Kljub temu, da je Beckerjev model ponekod še prisoten, pa izgublja svoj pomen. Ženske čedalje manj ostajajo doma, želijo delati, biti samostojne, zato se zdi zelo zastarel. Poleg tega je ena plača v današnjem svetu pogosto premajhna za preživetje, res pa je, da veliko žensk raje prevzame slabše (manj zahtevno) delovno mesto, da lahko več časa preživijo s svojimi otroki.

Ugotovitve zadnjih desetletij v državah Evropske unije kažejo na zastarelost Beckerjevega modela. Čedalje več žensk in mater z malimi otroki sodeluje na trgu delovne sile. Na to je vplivala širitev storitvenega sektorja, spremembe na strani ponudbe delovne sile, kot so povečane aspiracije žensk ali povečani finančni pritiski. Na povpraševanje in ponudbo je vplival tudi povečan dostop žensk do izobraževanja, padanje rodnosti, povečanje stopnje razvez, povečanje števila enostarševskih družin, sodobni potrošni vzorci in obdobja visoke inflacije. (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 401)

V Sloveniji velja visoka stopnja zaposlenosti žensk tudi, ko so v obdobju ustvarjanja družine, nege in vzgoje otrok, do petnajstega leta starosti otrok. Na to največkrat vplivajo ekonomski razlogi in ukrepi socialne politike, ki so povezani z nego in vzgojo otrok. (Černigoj-Sadar in Verša 2002, 404)

4 USKLAJEVANJE POKLICNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

4.1 Razlogi za oteženo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja

Ženske težje usklajujejo področje poklicnega in zasebnega življenja kot moški. Ker so v večji meri obremenjene s skrbjo za družino, prihaja do tako imenovane posredne diskriminacije na trgu delovne sile. Prihaja do vertikalne in horizontalne segregacije ter do razlik v plačah med moškimi in ženskami, in sicer v prid moških. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

Delo žensk je oteženo, k čemur pripomorejo še vedno prisotni stereotipi o ženskem zaposlovanju. Poleg tega na žensko obremenitev vplivata tudi fleksibilizacija zaposlovanja, ki je povezana z diskriminacijo mladih žensk zaradi materinstva, in intenzifikacija plačanega dela, ki je bolj pogosta pri mlajši generaciji. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

Usklajevanje družinskega in delovnega življenja je, zaradi povečanja zahtev delodajalcev, zmanjševanja delovne sile, diverzifikacije delovnega procesa in uvajanja novih tehnologij, staršem vedno težje. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

4.2 Strategije za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja

Na to, kako uspešno je usklajevanje delovnega in zasebnega življenja, vplivajo trije dejavniki. Kot prvega izpostavimo družbenega, s čimer je mišljena nacionalna zakonodaja in institucionalni okvir, drugi dejavnik je organizacijski, sem sodijo prakse in politike delodajalcev, tretji pa so strategije posameznikov – individualni pristopi. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2007, 22–23)

4.2.1 Družbeni dejavniki za lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja

Socialni partnerji se med seboj pogajajo, dogovarjajo o različnih vprašanjih gospodarskega razvoja družbe. Kadar so pogajanja uspešna, privedejo do socialnega

sporazuma (pogodbe). Socialni sporazum je širok družbeni konsenz glede usmeritev in izvajanj ekonomsko-socialnih politik. Le-to kaže na skladnost interesov in zrelosti vseh udeležencev, ki so ga sklenili. Kako je uspešen, je odvisno od socialnih partnerjev – v kakšni meri ga upoštevajo. (Korenika 2003, 11–19)

V letih 2003 do 2005 so socialni partnerji sprejeli socialni sporazum, ki poudarja enakost spolov pri delu in zaposlovanju. Usklajevanje dela in zasebnega, družinskega življenja smatrajo za enega izmed pogojev za uravnovešen socialno ekonomski razvoj. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

Poleg socialnega sporazuma na usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja vpliva tudi Nacionalni akcijski program zaposlovanja (v nadaljevanju NAP), ki sledi Lizbonskim ciljem. Slovenska vlada ga je vpeljala in ga obravnava kot temeljni programski dokument za izvajanje politik na trgu dela na več načinov. Pri tem programu sodelujejo vsi vladni akterji, nevladne organizacije in socialni partnerji. Preden Vlada sprejme NAP, ga obravnava Evropski socialni sklad. (MDDSZ 2004, 34–38)

Leta 2004 je Vlada sprejela NAP, katerega bistvo je zagotavljanje enakosti med spoloma, za kar je eden bistvenih elementov višanje stopnje zaposlenosti žensk. K temu težijo vse države članice, ob istočasnem zmanjševanju vrzeli v zaposlenosti, brezposelnosti in plačilu. Za aktivno udeležbo žensk na trgu dela je pomemben dejavnik prav usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, in sicer najbolj v obliki zagotavljanja varstva otrok in starejših odvisnih oseb, pri čemer pa pomembno vlogo igrajo tudi socialni partnerji. (MDDSZ 2004, 22–23)

Vlada je za zagotavljanje enakosti med spoloma predvidela ukrepe, ki zajemajo povečanje enakih možnosti za zaposlitev, zagotovitev podpore ženskam pri ustanavljanju lastnih podjetij, zagotovitev povečanja udeležbe žensk v izobraževanju in usposabljanju ter zmanjševanje segregacije na trgu dela in plačne neenakosti med spoloma. Prav tako je namenila pozornost razvijanju ukrepov za preprečevanje, odkrivanje in odpravljanje vseh oblik diskriminacije, ki se tiče napredovanj in same zaposlitve. (MDDSZ 2004, 22–23)

Poleg socialnega sporazuma in Nacionalnega akcijskega programa 2004 vplivata na usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja tudi Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o enakih možnostih, ki prepovedujeta posredno in neposredno diskriminacijo na

osnovi spola pri delu in zaposlovanju, določata pravice delavcev in obveznosti delodajalcev, usmerjene tudi v doseganje enakopravnosti spolov. Poleg obeh zakonov k usklajevanju pripomore tudi Zakon o starševstvu in družinskih prejemkih, ki omogoča lažje usklajevanje starševskih in delovnih obveznosti in podpira enakopravnejšo delitev starševskih pravic in obveznosti med spoloma (to je najbolj razvidno iz uvajanja očetovskega dopusta kot neprenosljive pravice očeta). (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716–736)

4.2.2 Organizacijski dejavniki za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja

Delodajalci se glede na države zelo razlikujejo, njihova vloga je zelo pomembna v tistih državah, kjer so javne politike usklajevanja šibke in kjer je zadovoljevanje potreb po skrbstvenem delu prepuščeno trgu. Evans (2002) je na podlagi vzorca organizacij v 15 državah EU in Kanadi ugotovil, da so delodajalci najbolj zavzeti za uvajanje dopolnilnih ukrepov v tistih državah, kjer imajo javne politike srednje razvite ukrepe, le-to pa pojasnjuje s kulturnimi dejavniki. Uvajanje dopolnilnih organizacijskih ukrepov je odvisno od velikosti organizacije (večje organizacije so bolj vidne, zaradi česar so tudi bolj izpostavljene normativnim pritiskom), sektorja in oblike lastništva. Največkrat družini prijazne ukrepe uvajajo večje organizacije v javnem sektorju (so pod večjim pritiskom, da upoštevajo norme, po drugi strani pa je znotraj teh organizacij tudi več žensk, kar vpliva na večje povpraševanje po teh politikah) in tiste na področju storitev.

V Sloveniji so sindikati pomembni akterji pri oblikovanju politik delo-družinskih skrbstvenih obveznostih med kolektivnimi pogajanci. Leta 2007–2009 so sprejeli socialni sporazum, kjer so naloge zelo jasno razporejene med obveznosti vlade, delodajalcev in sindikatov. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2010, 123–138)

Za slovenska podjetja je značilno, da imajo malo organizacijskih ukrepov za usklajevanje delovnega in zasebnega življenja. Raziskave kažejo, da je nekoliko več ukrepov prisotnih v organizacijah, ki imajo višje izobraženo delovno silo. Večina podjetij nima urejenega varstva za otroke. Izjema so le nekatera velika podjetja, ki imajo omenjeno urejeno tako, da imajo vrtec v podjetju ali v njegovi bližini. Kar zadeva starševske dopuste, delodajalci ne ponujajo dodatnega dopusta, izjema je bolni družinski član, ki omogoča bolj prožni delovni čas ali odsotnost. Raziskava Cranet, narejena leta 2001, je pokazala, da v Sloveniji obstaja prožna oblika zaposlovanja,

vendar gre za negativno prožnost, saj je mišljena kot večja intenzifikacija dela in negotovost zaposlovanja. Pozitivne oblike prožnosti, ki bi povečale avtonomijo posameznikov, pa so zelo malo prisotne. Razlog za majhno dejavnost delodajalcev je nevklučenost sindikatov v ta problem. Se pa že pojavljajo spremembe, tako da bo v prihodnosti to področje bolj urejeno. (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2007, 22–23)

Leta 2007 se je v Sloveniji začel uveljavljati certifikat »družini prijazno podjetje«. Čedalje več slovenskih podjetij skuša ta certifikat pridobiti, do sedaj je to uspelo sedemdesetim slovenskim podjetjem. Podjetja, ki se odločajo za pridobitev certifikata, skušajo preko zadovoljstva svojih zaposlenih izboljšati svoj položaj. Uporabljajo različne – HRM prijeme, s katerimi omogočajo lažje usklajevanje zasebnega in poklicnega področja zaposlenih. Ukrepe uporabljajo na osmih področjih, in sicer na področju delovnega časa, organizacije dela, na delovnem mestu, na področju politike informiranja in komuniciranja, veščine vodstva, razvoja kadrov, strukture plačila in nagrajevalnih dosežkov in na področju storitev za družine. (Knaflič, Svetina Nabergoj in Pahor 2010, 62–67)

»Namen uvedbe certifikata v Sloveniji je oblikovati orodje za javno nagrajevanje podjetij, ki imajo ne samo pozitiven, ampak tudi aktiven odnos do starševstva na delovnem mestu in so pripravljena na osnovi vzajemnega razumevanja potreb zaposlenih in organizacije uvajati spremembe, ki bodo omogočile kakovostno delo in sodelovanje različnih generacij.« (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2007, 102)

4.2.3 Individualni dejavniki za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja

Strategije posameznikov in družin so različne. Nekatere ženske se poslužujejo strategije zmanjševanja poklicnega dela, za kar se največkrat odločajo matere z majhnimi otroki. Po drugi strani pa samo ženske, ki se velikokrat odločijo, da bodo manj časa porabile za gospodinjsko delo in več časa posvetile karieri. S to strategijo si ženske postavijo nižja merila glede gospodinjskega dela, kot ženske, ki so le gospodinje ali imajo manj zahtevno službo. Ena od strategij je tudi zmanjševanje števila otrok in delegiranje dela, v tem primeru prepustimo delo nekemu drugemu, velikokrat gre za plačano gospodinjsko delo. V naslednjem poglavju bom obširneje obravnavala individualni dejavnik za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja – plačano gospodinjsko delo. (Černigoj-Sadar 1993)

4.3 Vzroki za težje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja žensk z višjo izobrazbo

Razkol med delom in družino, izbiranje enega na račun drugega, dvomi, stiske in občutki krivde, ki se pojavljajo ob spodletelih poskusih uspešnega usklajevanja obeh sfer (ki ju v zahodni miselnosti še vedno percepiramo kot delujoči na osnovi nasprotnih si principov – racionalno, instrumentalno, načrtno naproti čustvenemu, ekspresivnemu, spontanemu), so tako vse prepogosto še vedno izključna domena ženskega sveta. (Sedmak in Medarič 2007, 94)

Kljub temu, da ženske še vedno ne zasedajo vodilnih delovnih mest v enaki meri kot moški, odstotek žensk na vodilnih položajih raste. Vendar ženske, ki zasedajo vodilna ali zahtevnejša delovna mesta (predvsem ženske z višjo in srednjo izobrazbo), težje usklajujejo poklicno in družinsko življenje. Najpogostejši vzroki, ki vplivajo na konflikt usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, so naslednji:

- Daljši delovni čas. Večina žensk v Sloveniji je zaposlenih s polnim delovnim časom, v povprečju 40,9 ur na teden, kar je glede na ostale države Evropske unije nad povprečjem. (Šadl 2006, 33–54)
- Utrujenost. Višje izobražene ženske, v primerjavi z nižje izobraženimi ženskami, zaradi težnje po samopotrditvi v karieri v manjši meri razumejo časovno vlaganje v plačano delovno vlogo kot problematično. Časovna in delovna angažiranost pri opravljanju kompleksnih in psihično zahtevnih nalog lahko vodi k utrujenosti, izčrpanosti in izgorelosti žensk, ki izhajajo iz višjega razreda. (Šadl 2009, 77)
- Neenakomerna porazdelitev domačega dela med partnerjema. Večino dela opravijo ženske, vendar pa je v primerjavi z drugimi državami delež moških v Sloveniji, ki pomagajo pri gospodinjskih opravilih, večji. (Šadl 2006, 33–54)

4.4 Plačano gospodinjsko delo kot strategija usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja

Bolj izobražene ženske za lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja najemajo plačano pomoč pri gospodinjskih opravilih. Plačano gospodinjsko delo se je razširilo kot posledica ekonomskih in družbenih sprememb. Te spremembe so naslednje:

- povečanje zaposlovanja žensk (zlasti poročenih z otroki) v javni sferi;
- naraščanje dvokariernih (profesionalnih) parov z dvema zaslužkoma;
- naraščanje profesij, menedžmenta;
- naraščanje dohodkovne neenakosti;
- pomanjkanje dnevnega varstva otrok;
- kultura dolgega delovnega časa;
- naraščanje mednarodnih, notranjih migracij žensk. (Šadl 2006, 33–54)

Po plačani gospodinjski pomoči v zahodnih družbah največ povprašujejo heteroseksualne dvokarierne družine in elite profesionalcev. (Šadl 2006, 33–54)

Študije so pokazale, da največ pomoči najemajo ženske, ki opravljajo nadurno delo, oziroma ženske na vodilnih in nadzornih delovnih mestih. Izobrazba igra ključno vlogo pri najemanju te pomoči. Ženske z višjo izobrazbo imajo, zaradi vlaganja v kariero, manj časa in boljše finančne zmožnosti, zaradi česar razvijajo strategijo usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, ki pomeni najemanje plačane gospodinjske pomoči. Tako lahko svoj čas preživijo bolj kvalitetno in obenem vlagajo v kulturni in socialni kapital svojih otrok. (Šadl 2009, 77–79)

Raziskava v okviru projekta Sipa je pokazala, da v približno 80 % gospodinjstev ženske ocenjujejo, da bi potrebovale pomoč na domu, v največ primerih zaradi posvečanja karieri in izobraževanju, ter zaradi pridobivanja nekaj prostega časa zase. Kar 83,7 % anketiranih žensk je navedlo, da bi pomoč potrebovale za občasno čiščenje in pospravljanje, sledita likanje in pranje s 66,6 % in varstvo otrok s 60,2 %. Anketiranke so navedle še kuhanje (22,4 %), iti po otroka v vrtec (17,7 %) in nekatera druga opravila. (Šadl 2006, 35)

Podatki iz Ankete o delovni sili iz leta 2005 (ad hoc modul Usklajevanje službenega in družinskega življenja) kažejo, da so v zadnjih 12 mesecih najeli varuško v okrog 3 % gospodinjstev (na vprašanja so odgovarjala samo gospodinjstva v katerih živijo otroci, mlajši od 15 let), približno enak delež gospodinjstev (3 % interval zaupanja: 2,2 % -3,1 %) pa je najelo tudi pomoč pri čiščenju stanovanja (na to vprašanje so odgovarjala vsa gospodinjstva). 80 % gospodinjstev s pomočnic, ki so jih najela gospodinjstva, na teden navadno dela med 1 in 6 urami. (Šadl 2006, 36–37)

Vidne razlike se pokažejo pri izobrazbi žensk v gospodinjstvih, ki najemajo pomoč pri čiščenju: pomoč je v zadnjih 12 mesecih najelo le 0,3 % (interval zaupanja: 0,1 %-0,6 %) žensk s poklicno ali nižjo izobrazbo. 2,3 % (interval zaupanja: 1,6 %-3,0 %) žensk s srednješolsko izobrazbo in 7,0 % (interval zaupanja: 5,5 %-8,5 %) žensk z višješolsko ali še višjo izobrazbo (takšni izobrazbeni razredi so bili izbrani, ker je bilo mogoče anketirane osebe vanje porazdeliti dokaj enakomerno. (Šadl 2006, 37)

»Po drugi strani se je približno 80 % starejših nezaposlenih žensk z nizko izobrazbo pripravljenih zaposliti za primerno plačilo v sistemu nujenja pomoči na dom v gospodinjstvih z majhnimi otroki.« (Šadl 2006, 35)

V Sloveniji prevladujejo »live-out« gospodinje, ki ne bivajo v gospodinjstvu, kjer delajo, temveč delajo za več gospodinjstev hkrati, to je nekaj ur tedensko v vsakem gospodinjstvu. (Hrženjak 2007, 92–95)

V primerjavi s preteklostjo je danes plačano gospodinjstvo delo (ang. domestic work) postalo manj personalizirano in bolj pogodbeno. Tako imenovane domače delavke se zaposlujejo preko poklicnih združenj, zadnja leta pa se je uveljavil trend čistilnih gospodinjstevskih servisov, ki pa ima v primerjavi s tradicionalno zasebno ureditvijo plačanega gospodinjstvskega dela bolj birokratizirano zaposlitveno organizacijo. (Šadl 2009, 75)

Kljub temu, da obstaja čedalje več čistilnih servisov na trgu, pa se veliko družin še vedno odloča za gospodinje, ki delajo na črno. Glavni razlog za njihovo izbiro je cenejša delovna sila. (Šadl 2006, 35–44)

Delo na črno je problem tako za gospodinjstvske pomočnice kot tudi za državo. Gospodinjstvske pomočnice nimajo urejenega delovnega razmerja ter socialnih,

zdravstvenih in pokojninskih prispevkov. Nimajo torej nobene socialne varnosti, po drugi strani pa ne morejo napredovati. Višina plače za enako delo po različnih gospodinjstvih ni enaka. Ponavadi delo na črno opravljajo najbolj ranljive družbene skupine, predvsem priseljenke, dolgoročno nezaposlene ženske, ženske z nizko izobrazbo, revne ženske in iskalke prve zaposlitve. Problem države je stopnja brezposelnosti, zato si prizadeva za ureditev plačanega domačega dela, saj gre za ustvarjanje novih delovnih mest za dolgotrajno brezposelne skupine. Težava pa je v visokih stroških dela in nizki kupni moči gospodinjstev, zaradi česar raje posegajo po cenejši delovni sili – delu na črno. Brez določenega subvencioniranja države, davčnih olajšav, si formalno plačano gospodinjsko pomoč lahko privoščijo le bogatejša gospodinjstva. (Hrženjak 2007, 59–73)

Plačano gospodinjsko delo se je v Sloveniji okrepilo proti koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja, zaradi odpuščanja ženske delovne sile v tekstilni in obutveni industriji. Tako so si brezposelne ženske z nižjo izobrazbo našle nov vir dohodka. Omenimo tudi, da je v Sloveniji še vedno zelo prisotna neformalna pomoč – pomoč sorodnikov, prijateljev, sosedov. Neformalna pomoč je ločena od trga in se izvaja brezplačno. Primer so babice, ki pazijo na vnuke, kuhajo, pospravljajo, likajo... Problem se pojavi, kadar je razdalja med mladimi in starimi prevelika. Gospodinjsko delo v Sloveniji, po katerem največ povprašujejo, je čiščenje in likanje. Kot zanimivost omenimo še dejstvo, da Slovenke porabijo več časa za pripravo hrane in pomivanje posode kot druge evropske ženske. (Šadl 2006, 33–35)

Kljub temu, da je veliko povpraševanja po plačanem gospodinjskem delu in da to delo ni fizično lahko, je slabo vrednoteno in plačano, kar je posledica družbe, ki označuje žensko reproduktivno delo za zelo nizko in manjvredno. (Hrženjak 2007, 23–26)

Ukrepi usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja so namenjeni temu, da bi ženske ostale na trgu delovne sile, saj so čedalje bolj izobražene. Ukrepi skušajo ženskam ustvariti možnost lažjega usklajevanja plačanega dela in skrbi za otroke, pri čemer pa je problem, da se premalo pozornosti posveča spodbujanju moških k delitvi dela v zasebni sferi. Če bi moški bolj pristopili k gospodinjskim opravilom, bi ženske v manjši meri potrebovale plačano gospodinjsko pomoč. (Hrženjak 2007, 32–34)

4.5 Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja menedžerk

Menedžerke v primerjavi z ostalimi zaposlenimi ženskami težje usklajujejo poklicno in zasebno življenje. Njihovo delo je zahtevno, poteka dalj časa, z delom se ukvarjajo tudi v zasebnem času, velik del prostega časa porabijo za poslovne stike in podobno.

Menedžerke v Sloveniji se razlikujejo od menedžerk na zahodu. Za slovenske menedžerke je značilno, da so poročene in imajo otroke, v nasprotju z menedžerkami na zahodu, ki pogosto nimajo otrok. Izbrati morajo med poklicnim in zasebnim življenjem. Po drugi strani pa je za moške menedžerje normalno, da so poročeni in imajo otroke. V slovenski anketi iz leta 1987 (Kanjuo-Mrčela 1992, 82) menedžerke poročajo, da je tradicionalna vloga žensk še vedno močno prisotna, kljub bolj zahtevnemu delu. Še vedno je ženskam prepuščena skrb za dom in družino. Omenjajo tudi, da je tako tudi temu, da imajo partnerja z manj zahtevnim delom. Kar zadeva plačilo, so menedžerke za enako delo manj plačane kot moški. Leta 1985 so po podatkih v Sloveniji menedžerke dobile le 83,7 odstotkov plače, ki jo je dobil moški. (Kanjuo-Mrčela 1996, 94) Podatki Statističnega urada za leto 2007 kažejo, da menedžerke še vedno ovirajo družinske obveznosti in zastarela miselnost. (Vertot 2010, 1). Povprečna letna bruto plača moških in žensk leta 2007 po podatkih statističnega urada se je v poklicni skupini »zakonodajalci, visoki uradniki, menedžerji« bistveno razlikovala: povprečna bruto plača moških je bila 2630 EUR, povprečna bruto plača žensk pa 2405 EUR. (Vertot 2010, 3)

4.5.1 Menedžerke in stres

Menedžerke so velikokrat v stresnih situacijah zaradi kompleksnega dela, odločanja, ki ima posledice za druge ljudi, pomanjkanja časa in informacij ter stalnih zahtev po dokazovanju v kompetitivnih situacijah.

Poleg tega, da so menedžerke nenehno v stresnih situacijah, so mnogokrat tudi psihično izčrpane, na kar vpliva več dejavnikov, med drugim pripadnost manjšini v netradicionalni situaciji, nesoglasje med predstavo ženske o sebi in menedžerskim delom, ki je definirano kot moško. Poleg tega na psihično izčrpanost vplivajo tudi nerešeni konflikti med kariero in družino. (Kanjuo-Mrčela 1996, 98–100)

Za menedžerje velja pozitivna povezava med poklicnim in zasebnim življenjem, medtem ko za ženske menedžerke velja negativna: če so uspešne v delovnem okolju, so v zasebnem neuspešne. To se kaže v tem, da menedžerkam primanjkuje časa za opravljanje družinskih dolžnosti, medtem ko se za menedžerje ne pričakuje, da morajo opraviti ta opravila.

Ženske so bolj podvržene stresu kot moški zaradi vpliva socializacije, diskriminacije in stereotipov. Vpliv socializacije se kaže v tem, da deklice in dečke učijo različnih spolnih vlog. Socializacijski akterji deklice povezujejo z domom, dečke pa z nagrajevanjem za ambiciozna dejanja. Pri dečkih spodbujajo samozavest, tekmovanje, pri deklicah pa podpirajo odvisnost in nesamozavest. V organizacijah je prisotna moška kultura, zaradi katere moški prej napredujejo kot ženske. To zelo vpliva na stres žensk. Stereotipna mnenja, kot so na primer prevelika emocionalnost žensk, prevelika odsotnost zaradi otrok, premalo poslovnih ambicij, celo nesposobnost, prav tako vplivajo na težje življenje menedžerk v primerjavi z menedžerji. (Kanjuo-Mrčela 1996, 98–99)

V raziskavi institucij Families and Work Institute in Boston College for Work and Family je sodelovalo 1200 menedžerk iz ZDA, Azije in Evrope. Raziskava je pokazala, da med ženskami in moškimi obstaja manj razlik, kot večina ljudi misli, in da stereotipi o tem, da so moški bolj ambiciozni, ženskam pa je bolj pomembno osebno življenje, ne drži. Zaradi stereotipov ženske težje napredujejo, kar jih izključuje iz pomembnejših projektov, se ukvarjajo s spolnimi predsodki in težje usklajujejo družinsko življenje in delo. (Turk, 2008)

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 Cilji in hipoteze

Cilj naloge je na podlagi obstoječih raziskav ugotoviti vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje. V nalogi se sprašujemo kako se bolj izobražene ženske razlikujejo od manj izobraženih glede opravljanja gospodinjskega dela, družinskih dolžnosti, lastnega dojemanja sreče, dohodka in delovnega časa.

Postavljam naslednje hipoteze:

- H.1.:** Ženske z višjo izobrazbo imajo v sferi plačanega dela daljši delovni čas.
- H.2.:** Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje gospodinjskih opravil.
- H.3.:** Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje družinskih dolžnosti.
- H.4.:** Z izobrazbo se manjša zainteresiranost žensk za opravljanje gospodinjskih opravil.
- H.5.:** Ženske z višjo izobrazbo so bolj zadovoljne in srečne.
- H.6.:** Ženske z višjo izobrazbo imajo delovno mesto z višjo plačo.
- H.7.:** Ženske z višjo izobrazbo imajo partnerja, ki jim bolj pomaga pri gospodinjskih opravilih, kot partnerji žensk z nižjo izobrazbo.

5.2 Metode dela

5.2.1 Opis pripomočkov

Uporabljeni so rezultati raziskave Slovensko javno mnenje 2003 (SJM032), pridobljeni na spletni strani Arhiva družboslovnih podatkov (ADP).

Za obdelavo podatkov je uporabljen statistični program SPSS 13.0 (za izračune korelacijskih koeficientov in za izpise kontingenčnih tabel) in Microsoft Excel (za morebitne dodatne izračune, risanje grafikonov, oblikovanje tabel).

5.2.2 Opis vzorca

Vzorec, na katerem se izvaja preiskava, predstavljajo ženske, stare od 25 do 55 let.

Žensk, ki ustrezajo zgornjemu kriteriju, je bilo v preiskavo vključenih 593.

5.2.3 Postopek

V programu SPSS se izračunajo korelacijski koeficienti odvisnosti posameznih spremenljivk od izobrazbe. V programu se izpišejo posamezne kontingenčne tabele (ki se nato po potrebi še dodatno obdelajo v Microsoft Excelu, kjer se tudi oblikujejo razni grafikoni). Nato se vrednoti dobljene tabelarične in grafične rezultate.

5.3 Obdelava podatkov

5.3.1 Ženske z višjo izobrazbo imajo v sferi plačanega dela daljši delovni čas

Izobrazba je merjena na lestvici od 0 (nedokončana osnovna šola) do 8 (dokončana visoka šola, fakulteta, akademija). Vrednost 9, ki pomeni »brez odgovora«, izločimo iz analize. Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov. Spremenljivka v407 je številska spremenljivka z najnižjo vrednostjo 1 in najvišjo vrednostjo 90. Povprečje te spremenljivke znaša 41,2. Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov (Tabela B.1).

Med izobrazbo in številom ur dela, ki ga ženske tedensko opravijo, je zanemarljiva pozitivna povezanost. Vrednost Spearmanovega koeficienta korelacije rangov znaša 0.163 in je statistično značilna ($p < 0,05$). Hipoteze na osnovi tega ne moremo potrditi, zato je potrebna nadaljnja analiza podatkov. Po združenju osmih izobrazbenih razredov v tri, dobimo sledeče podatke o dolžini povprečnega tedenskega delovnega časa zaposlenih žensk.

Tabela 5.1: Odvisnost delovnega časa od izobrazbe

Izobrazba	Povprečno število ur dela na teden
dokončana oz. nedokončana osnovna šola	34,5
dokončana srednja, strokovna šola	39,5
dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	44,5

Vir: Toš in skupina (2003).

Iz zgornje tabele odvisnosti tedenskega delovnega časa od izobrazbe (Tabela 5.1) je razvidno, da imajo ženske z višjo izobrazbo daljši delovni čas (opravijo večje število delovnih ur na teden). Hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo imajo daljši delovni čas« je potrjena.

5.3.2 Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje gospodinjskih opravil.

Spremenljivke v108 imajo naslednje možne odgovore: 1 vedno jaz, 2 običajno jaz, 3 oba približno enako, 4 običajno partner, 5 vedno partner, 6 to dela nekdo drug. Spremenljivke rekodiramo tako, da vrednosti 5 in 6 združimo, saj v obeh primerih pomeni, da ženska v celoti ne opravlja gospodinjskih opravil. Višja vrednost torej pomeni manj dela v gospodinjstvu, ki ga anketiranka opravi. Za preverjanje hipoteze uporabimo še spremenljivko v109a: Koliko ur na teden porabite za delo v gospodinjstvu. V nadaljevanju s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov analiziramo povezanost spremenljivk v108 in v109a s stopnjo izobrazbe (Tabela B.2).

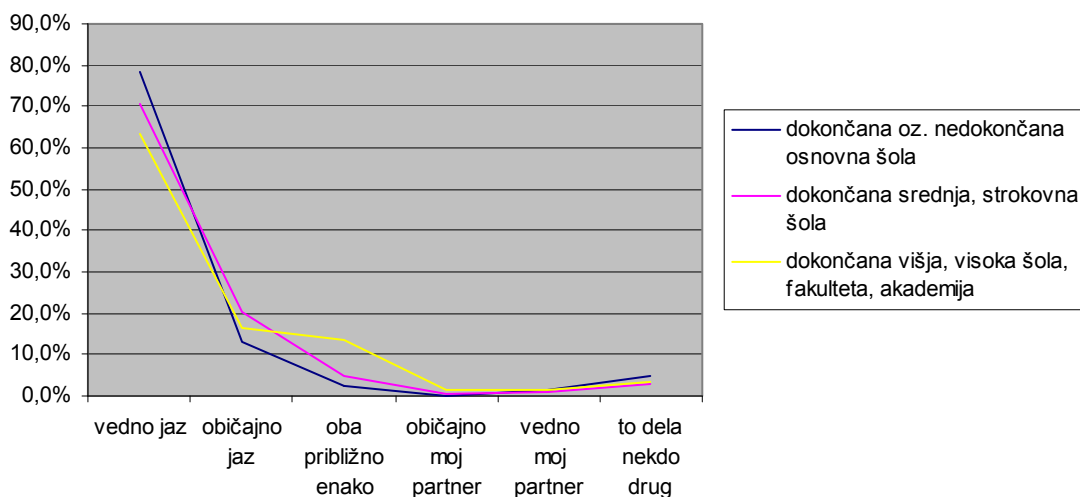
Stopnja izobrazbe je negativno povezana s količino časa, ki ga porabi ženska za pranje perila ($r=0,239$, $p<0,01$), za pomoč bolnim ($r=0,208$, $p<0,01$), nakupovanje hrane ($r=0,176$, $p<0,01$), pospravljanje in čiščenje ($r=0,239$, $p<0,01$), pripravo hrane oziroma kuhanje ($r=0,288$, $p<0,01$). Za tovrstna opravila torej velja, da bolj ko je ženska izobražena, manj časa jim nameni. Korelacije so sicer šibke, vendar statistično značilne. Glede na nizke vrednosti korelacijskega koeficienta med posameznimi spremenljivkami in izobrazbo je za potrditev hipoteze potrebna dodatna analiza.

Omenimo še, da to ne velja za manjša opravila v hiši ($r=0,101$, $p>0,05$). Srednje močna povezanost izobrazbe je s številom ur, ki jih ženska porabi za gospodinjstvo ($r=-0,395$, $p<0,01$). Bolj ko je ženska izobražena, manj časa porabi za delo v gospodinjstvu.

Za boljšo preglednost in nadaljnjo analizo so na podlagi tabel spodaj prikazani še grafi odvisnosti posameznih spremenljivk od izobrazbe.

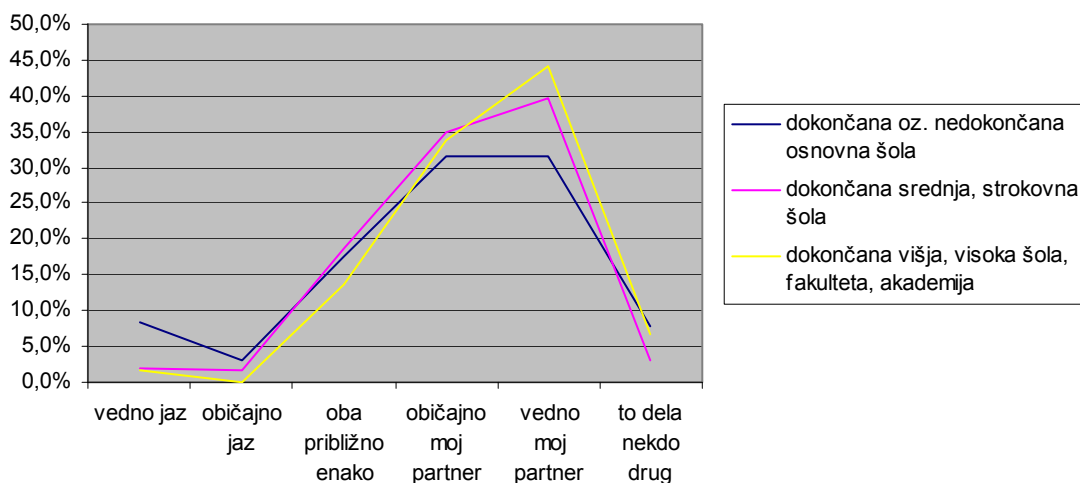
Zaradi boljše preglednosti rezultatov so stopnje izobrazbe s prvotnih osmih združene v tri, in sicer nedokončana/končana osnovna šola, končana srednja šola, končana višja/visoka šola/akademija.

Graf 5.1: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pranje perila

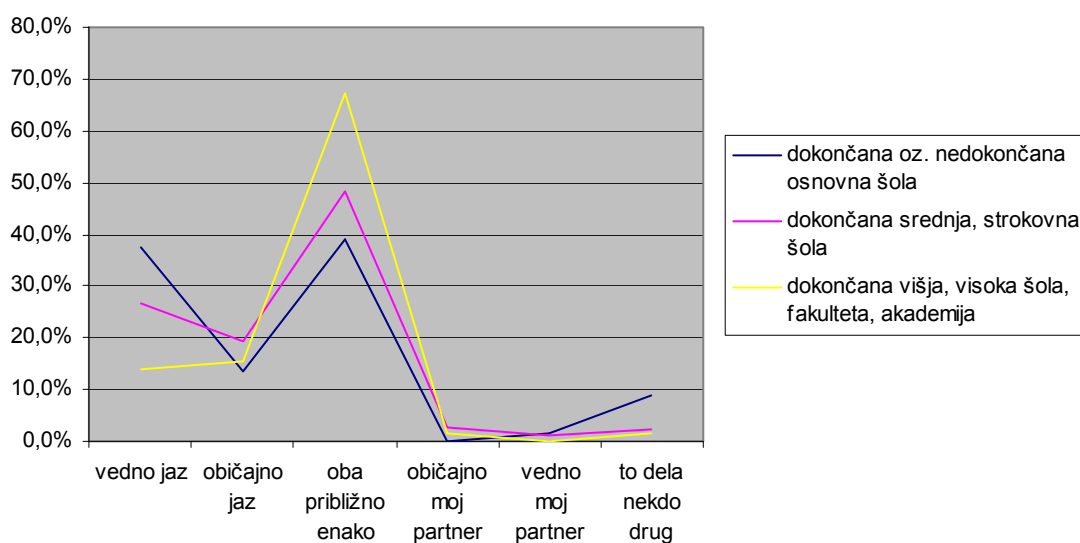
Zgornji graf, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.1, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kdo od partnerjev pere perilo. Vidimo, da z izobrazbo raste participacija partnerja (moškega) pri tem delu. Kdo pere perilo, torej je odvisno od izobrazbe ženske; višja kot je njena izobrazba, bolj ji partner pomaga.

Graf 5.2: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – manjša popravila v hiši

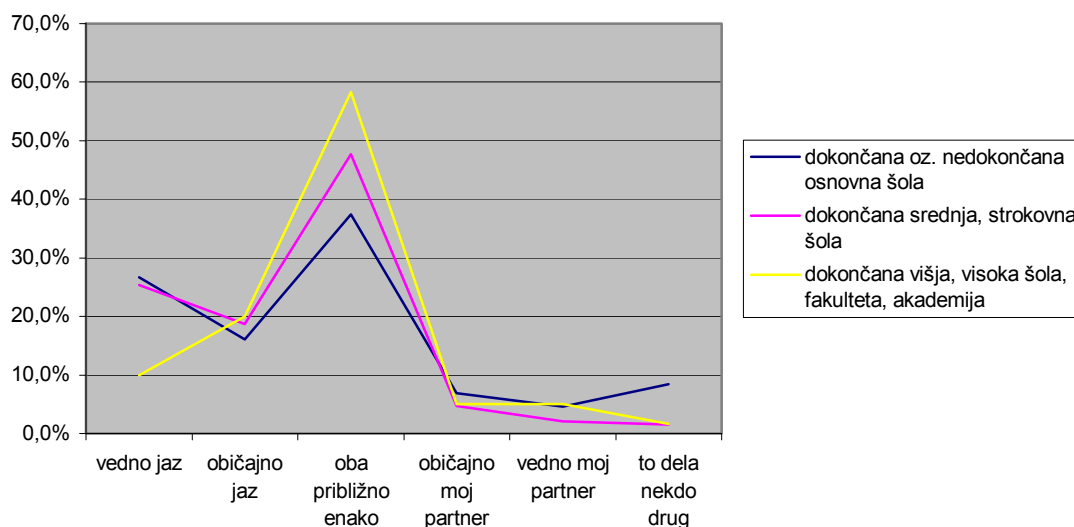
Graf 5.2, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.2, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kdo od partnerjev opravlja manjša popravila pri hiši. Vidimo, da višjo izobrazbo kot ima ženska, manj sodeluje pri izvajanju omenjenih del. Dejavnost torej je odvisna od izobrazbe ženske; višja kot je njena izobrazba, manj se ukvarja z njo. Vendar vseeno lahko ugotovimo, da je porazdelitev dela med partnerjema pri vseh izobrazbah približno enako porazdeljena.

Graf 5.3: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – skrb za bolne

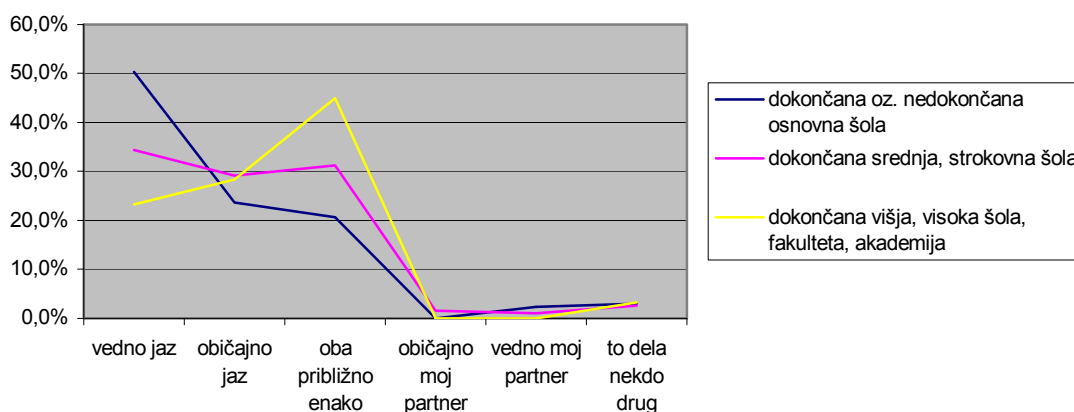
Graf 5.3, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.3, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kdo od partnerjev skrbi za bolne družinske člane. Vidimo, da z izobrazbo raste pomoč partnerja (moškega) pri tem opravilu. Višja kot je izobrazba ženske, bolj si skrb za bolne deli s partnerjem. Stopnja skrbi za bolne torej je odvisna od izobrazbe ženske; višja kot je njena izobrazba, bolj ji partner pomaga, manj se torej sama ukvarja s tem.

Graf 5.4: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – nakupovanje hrane

Graf 5.4, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.4, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kdo od partnerjev opravlja nakupovanje hrane za gospodinjstvo. Vidimo, da z izobrazbo raste pomoč partnerja (moškega) pri tem opravilu. Višja kot je izobrazba ženske, bolj si nakupovanje hrane deli s partnerjem. Stopnja nakupovanja hrane torej je odvisna od izobrazbe ženske; višja kot je njena izobrazba, bolj ji partner pomaga, manj se torej sama ukvarja s tem.

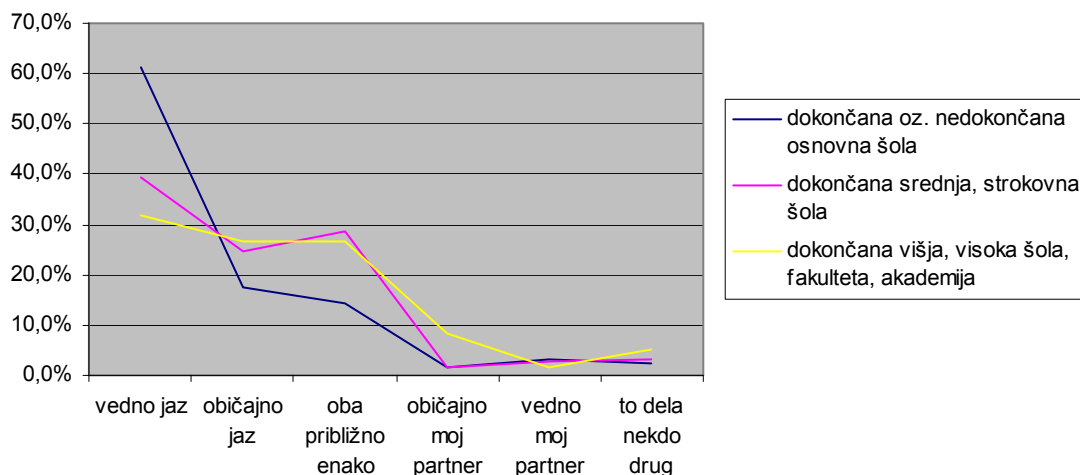
Graf 5.5: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pospravljanje in čiščenje

Graf 5.5, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.5, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kdo od partnerjev v gospodinjstvu skrbi za pospravljanje in čiščenje. Vidimo, da z izobrazbo raste pomoč partnerja (moškega) pri tem opravilu. Višja kot je izobrazba ženske, bolj si s partnerjem delita pospravljanje in čiščenje gospodinjstva. Dejavnost

torej je odvisna od izobrazbe ženske; višja kot je njena izobrazba, bolj si s partnerjem delita delo, manj se torej sama ukvarja s tem.

Graf 5.6: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pripravljanje hrane in kuhanje

Graf 5.6, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.6, prikazuje vpliv izobrazbe ženske na to, kdo od partnerjev pripravlja hrano in kuha. Vidimo, da z izobrazbo raste pomoč partnerja (moškega) pri tem opravilu. Na grafu izstopajo ženske, ki imajo dokončano/nedokončano osnovno šolo, ženske z dokončano srednjo šolo imajo podobno porazdelitev kot tiste z dokončano višjo/visoko šolo. Kljub temu pa ob podrobnejšem pregledu grafa lahko opazimo, da se z višanjem stopnje izobrazbe njegovo težišče premika v desno. Ta lastnost sicer ni zelo očitna. Rečemo torej lahko, da izobrazba v manjši meri vpliva na to, kdo v gospodinjstvu pripravlja hrano in kuha, čeprav je ne glede na izobrazbo to še vedno predvsem ženska domena.

Tabela 5.2: Odvisnost tedensko porabljenega časa za gospodinjstvo od izobrazbe

Izobrazba	Povprečno število ur dela v gospodinjstvu na teden
dokončana oz. nedokončana osnovna šola	28,0
dokončana srednja, strokovna šola	19,6
dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	15,1

Vir: Toš in skupina (2003).

Iz tabele 5.2 je jasno razvidno, da z izobrazbo pada število ur, ki jih ženska porabi za delo v gospodinjstvu.

Iz Spearmanovega koeficienta je vidna manjša povezanost opravljanja gospodinjskih opravil z izobrazbo žensk. Z grafi, ki so izdelani na podlagi tabel A.1 do A.6 pa je tu dokazano, da kljub temu obstaja odvisnost od izobrazbe. Spearmanov koeficient bi se namreč večal, če bi z izobrazbo odgovori težili bolj proti »vedno moj partner«, ti pa težijo k »oba približno enako« pri ženskah z vsemi stopnjami izobrazbe. Pa vendar je iz tabel in grafov razvidno, da je delež žensk, ki si delijo delo s partnerjem, največji pri ženskah z višjo izobrazbo. Zato lahko rečemo, da povezanost med izobrazbo in opravljanjem gospodinjskih del obstaja.

Hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo porabijo manj časa za gospodinjstva opravila« je potrjena.

5.3.3 Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje družinskih dolžnosti.

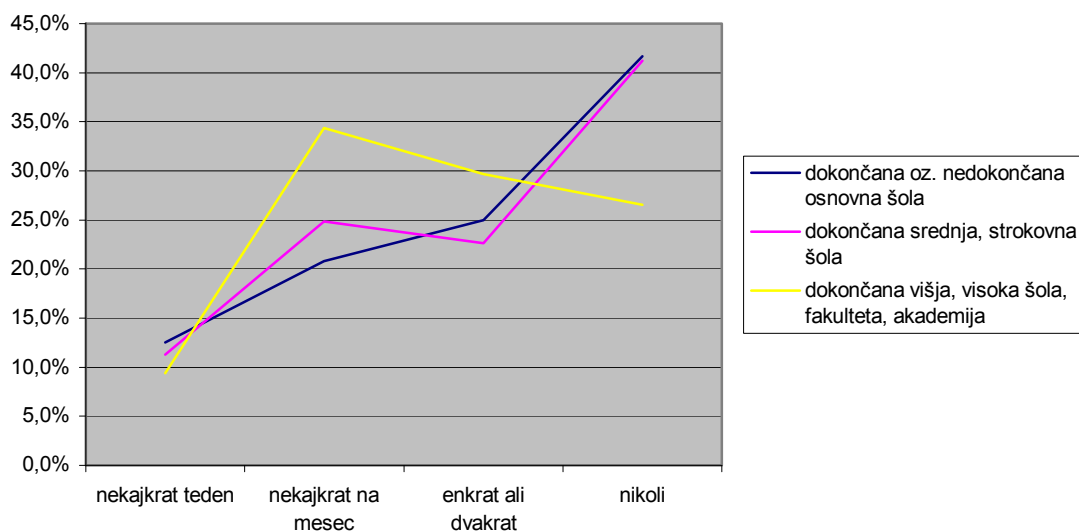
Spremenljivka v116b (Zaradi časa v službi nisem izpolnil družinskih obveznosti) je merjena na naslednji lestvici: 1 nekajkrat na teden, 2 nekajkrat na mesec, 3 enkrat ali dvakrat in 4 nikoli. Spremenljivka v108c (Kdo pri vas skrbi za bolne) je predstavljena pri hipotezi 2. Ti dve spremenljivki sta uporabljeni, ker najbolje opisujeta izbrano hipotezo.

Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov (Tabela B.3).

Spearmanov koeficient ne pokaže povezave izobrazbe žensk z nezmožnostjo opravljanja družinskih obveznosti ($r=-0,023$, $p>0,05$), je pa izobrazba šibko negativno povezana s skrbjo za bolne ($r=0,208$, $p<0,01$).

Kot zgoraj je spremenljivka »skrbi za bolne« že predstavljena pri drugi hipotezi, v nadaljevanju je tabelarično in grafično predstavljena še spremenljivka »zaradi časa v službi nisem izpolnila družinskih obveznosti«.

Graf 5.7: Vpliv službenih obveznosti na izpolnjevanje družinskih obveznosti

Graf 5.7, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.7, prikazuje vpliv izobrazbe na to, kolikokrat se gospodinji zgodi, da zaradi službenih obveznosti ne izpolni družinskih dolžnosti. Vidimo, da višjo izobrazbo kot ima ženska, večkrat se ji to zgodi. Višja izobrazba (z odgovornejšim delovnim mestom) torej povzroča, da ženska večkrat ne uspe opraviti svojih družinskih dolžnosti.

Na podlagi zgornjega (in tudi Tabele 5.3) torej lahko sklenemo, da imajo ženske z višjo izobrazbo dejansko manj časa za opravljanje družinskih dolžnosti.

Hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje družinskih dolžnosti« je potrjena.

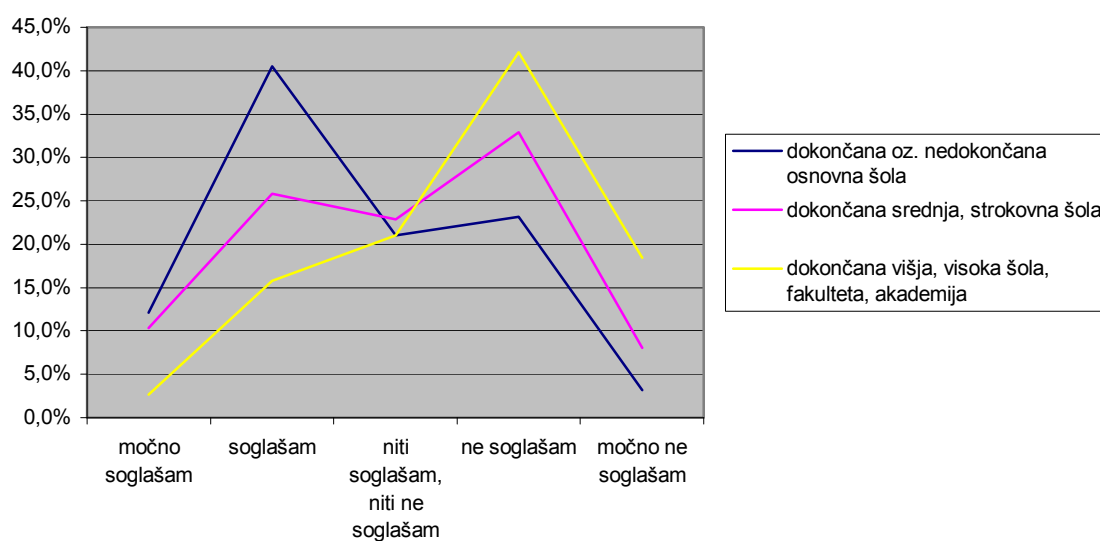
5.3.4 Z izobrazbo se manjša zainteresiranost žensk za opravljanje gospodinjskih opravil.

Spremenljivki v101e (Za žensko je izpolnjujoče, če je gospodinja) in v102b (Mož služi denar, žena skrbi za dom) sta merjeni na lestvici od 1 (močno soglašam) do 5 (močno ne soglašam). Spremenljivka v103b (Ko ima otroka, ki ne hodi v šolo, naj 1 – se zaposli s polnim delovnim časom, 2 – zaposli s skrajšanim delovnim časom in 3 – ostane naj doma). Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov (Tabela B.4).

Stopnja izobrazbe je negativno povezana s trditvijo Za žensko je izpolnjujoče, če je gospodinja ($r=0,254$, $p<0,01$): bolj ko je ženska izobražena, manj se s tem strinja. Prav

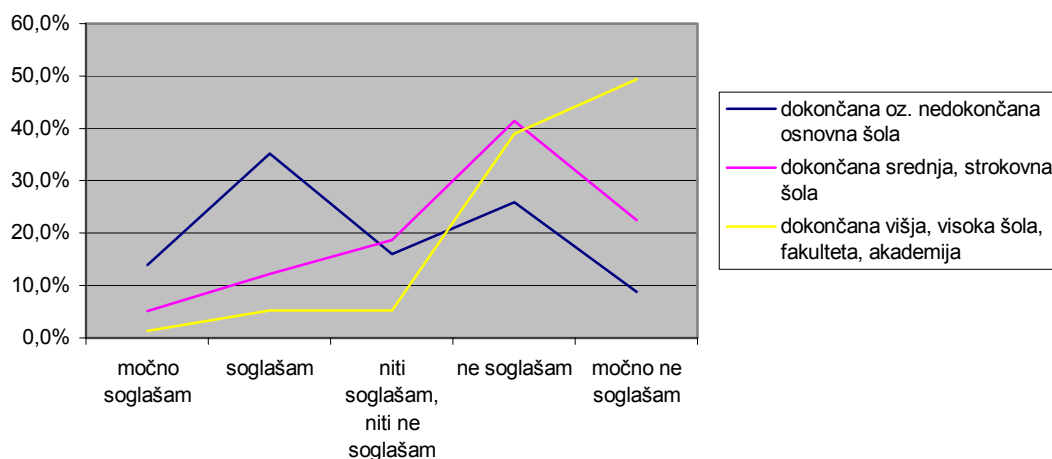
tako je stopnja izobrazbe negativno povezana s trditvijo Mož sluzi denar, žena skrbi za dom ($r=0,379$, $p<0,01$): s stopnjo izobrazbe se strinjanje s to trditvijo zmanjšuje. Šibka je povezanost med stopnjo izobrazbe in odnosom do zaposlitve ($r=-0,133$, $p<0,05$). Bolj ko je ženska izobražena, manj se strinja s tem, da če ima otroka, ki ne hodi v šolo, naj ostane doma. Spearmanov koeficient torej potrjuje prvi dve trditvi in zelo šibko potrjuje tretjo. V nadaljevanju trditve analizirajmo še grafično.

Graf 5.8: Vpliv izobrazbe na mnenje o tem, da gospodinjstvo izpolnjuje žensko

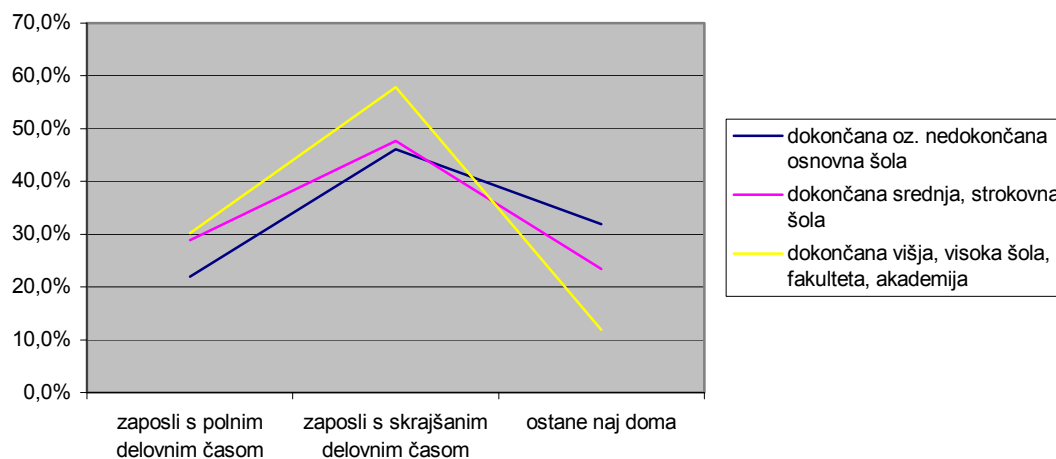
Graf 5.8, ki je izdelan na podlagi podatkov iz Tabele A.8, prikazuje vpliv izobrazbe na to, koliko se ženska strinja s tem, da je za žensko izpolnjujoče, če je gospodinja. Vidimo, da višjo izobrazbo kot ima ženska, manj se strinja s trditvijo. Višja izobrazba torej povečuje nestrinjanje s trditvijo, da je za žensko izpolnjujoče, če je gospodinja.

Graf 5.9: Vpliv izobrazbe na mnenje o tem, naj mož služi denar, žena pa skrbi za dom

Graf 5.9, ki je narejen na podlagi podatkov iz Tabele A.9, prikazuje vpliv izobrazbe na mnenje o tem, naj mož služi denar, žena pa skrbi za dom. Vidimo, da višjo izobrazbo kot ima ženska, manj se strinja s trditvijo. Graf kaže, da se mnenje o stvari z izobrazbo zelo spreminja. Višja izobrazba torej povečuje nestrinjanje s trditvijo, da je mož zadolžen za služenje denarja, žena pa zadolžena za dom.

Graf 5.10: Vpliv izobrazbe na mnenje o zaposlitvi ženske, ki ima otroka, ki ne hodi v šolo

Graf 5.10, ki je narejen na podlagi podatkov iz Tabele A.10, prikazuje vpliv izobrazbe na mnenje o zaposlitvi ženske, ki ima otroka, ki ne hodi v šolo.

Vidimo, da višjo izobrazbo kot ima ženska, manj se strinja, da bi zaradi otroka doma morala tudi sama ostati doma. Graf kaže, da se mnenje o stvari z izobrazbo zelo

spreminja. Višja izobrazba torej povečuje nestrinjanje s trditvijo, da je mož zadolžen za služenje denarja, žena pa zadolžena za dom.

Iz grafa lahko razberemo, da so mnenja žensk vseh izobrazb podobno porazdeljena, vendar tiste z višjo izobrazbo kažejo veliko večje nestrinjanje s tem, naj ženska ostane doma, in veliko večje strinjanje s tem, naj se ženska zaposli s skrajšanim delovnim časom. Razlike o mnenju, naj se ženska zaposli s polnim delovnim časom, so zelo majhne, pa kljub temu to najbolj podpirajo ženske z višjo izobrazbo. Rečemo lahko, da izobrazba (čeprav ne zelo izstopajoče) vpliva na mnenje o tem, ali naj bo ženska, ki ima doma otroka, zaposlena.

Hipoteza »Z izobrazbo se manjša zainteresiranost za opravljanje gospodinjskih opravil« je potrjena.

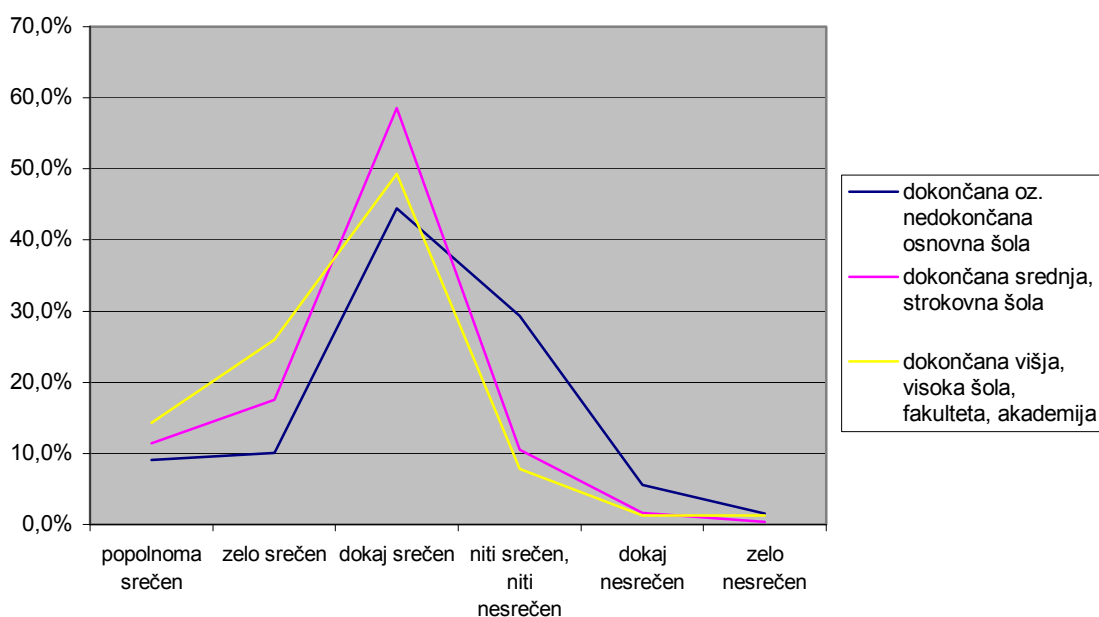
5.3.5 Ženske z višjo izobrazbo so bolj zadovoljne in srečne.

Spremenljivka v117 (Kako srečni ali nesrečni ste) je merjena na lestvici od 1 – popolnoma srečen do 6 – popolnoma nesrečen.

Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov (Tabela B.5).

Z višjo stopnjo izobrazbe se povečuje občutek sreče ($r=-0,241$, $p<0,01$). Višje izobražene ženske so torej srečnejše od nižje izobraženih. Korelacija je sicer šibka, vendar statistično značilna. Ker je vrednost korelacijskega koeficienta razmeroma majhna, za potrditev hipoteze izvedemo dodatne analize.

Graf 5.11: Vpliv izobrazbe na občutek o lastni sreči

Graf 5.11, ki je izdelan na podlagi Tabele A.11, nam pokaže, da z se z višanjem izobrazbe težišče grafa pomika v levo, to je proti občutku o večji sreči. Ker to iz grafa na prvi pogled ni takoj razvidno, lahko to argumentiramo tudi s Tabelo 5.3., v kateri smo ocenili »vrednost nivoja sreče« z 0 do 5 (odgovor »zelo nesrečen« ima vrednost 0, odgovor »popolnoma srečen« pa vrednost 5). Po zmnožku teh vrednosti in deležev iz tabele, dobimo »povprečne vrednosti občutka o lastni sreči« v odvisnosti izobrazbe. V zadnjem stolpcu spodnje tabele torej vidimo, kakšne so te vrednosti, takoj je tudi razvidno, da se občutek o lastni sreči izboljšuje z izobrazbo.

Tabela 5.3: Povprečni občutek o lastni sreči v odvisnosti od izobrazbe

		kako srečni ali nesrečni ste						povpr. vrednost
		popolnoma srečen	zelo srečen	dokaj srečen	niti srečen, niti nesrečen	dokaj nesrečen	zelo nesrečen	
		5	4	3	2	1	0	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	9,1%	10,1%	44,4%	29,3%	5,6%	1,5%	2,83
	dokončana srednja, strokovna šola	11,5%	17,5%	58,6%	10,5%	1,6%	0,3%	3,26
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	14,3%	26,0%	49,4%	7,8%	1,3%	1,3%	3,40
Total		11,0%	16,1%	52,6%	16,5%	2,9%	0,8%	

Vir: Toš in skupina (2003).

Glede na zgornje lahko torej ugotovimo, da so ženske z višjo izobrazbo bolj srečne.

Hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo so bolj zadovoljne, srečne« je potrjena.

5.3.6 Ženske z višjo izobrazbo imajo delovno mesto z višjo plačo.

Spremenljivka v428 je numerična spremenljivka s povprečno vrednostjo 117.330 SIT. Najnižja vrednost znaša 0 SIT, najvišja pa 521.000 SIT.

Hipotezo preverimo s Spearmanovim koeficientom korelacije rangov (Tabela B.6).

Tabela 8.6 nam pove, da je povezanost stopnje izobrazbe in mesečnega dohodka dokaj močna in pozitivna ($r=0,56$, $p<0,01$). Ženske z višjo stopnjo izobrazbe imajo torej tudi višje dohodke. Hipoteza »Z višjo izobrazbo dobimo delovno mesto z višjo plačo« je potrjena.

5.3.7 Ženske z višjo izobrazbo imajo partnerja, ki jim bolj pomaga pri gospodinjskih opravilih, kot partnerji žensk z nižjo izobrazbo.

Za potrditev hipoteze nadaljnje analize niso potrebne, saj so že izvedene v prejšnjih analizah. To je očitno iz grafov 5.1, 5.3, 5.4, 5.5, kjer si partnerja gospodinjsko delo največ enakomerno delita pri ženskah z višjo izobrazbo. Izjemi sta dve dejavnosti, in sicer manjša popravila pri hiši, ki so pretežno moška domena ne glede na izobrazbo

žensk, ter kuhanje in pripravljanje hrane, ki je ne glede na izobrazbo žensk pretežno ženska domena.

Hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo imajo partnerja, ki jim bolj pomaga pri gospodinjskih opravilih, kot partnerji žensk z nižjo izobrazbo« je potrjena.

5.4 Interpretacija rezultatov

Prvo hipotezo »Ženske z višjo izobrazbo imajo v sferi plačanega dela daljši delovni čas« sem sprejela. Na podlagi lastne raziskave sem ugotovila, da ženske, ki imajo dokončano visoko šolo, fakulteto, akademijo, delajo povprečno 44,5 ur na teden, medtem ko ženske z dokončano srednjo, strokovno izobrazbo delajo povprečno 39,5 ur na teden. Ženske z dokončano oz. nedokončano osnovno šolo delajo povprečno 34,5 ur na teden. Daljši delovni čas žensk z višjo izobrazbo omenja tudi Šadl (Šadl, 2006). Avtorica trdi, da imajo bolj izobražene ženske polni delovni čas. Delajo povprečno 40,9 ur na teden, kar je glede na ostale države Evropske Unije nad povprečjem. O daljšem delovnem času piše tudi Kanjuo-Mrčela v knjigi *Ženske v menedžmentu*. (Kanjuo-Mrčela, 1996) Avtorica obravnava slovenske menedžerke z dolgim delovnim dnevom, ki zelo veliko prostega časa namenijo karieri. Podobno o polnem delovnem času bolj izobraženih žensk ugotavljata tudi Černigoj-Sadar in Verša (Černigoj-Sadar, Verša, 2002) – bolj izobražene ženske delajo večinoma polni delovni čas, medtem ko je krajši delovni čas značilen za manj izobražene ženske.

Drugo hipotezo »Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za opravljanje gospodinjskih opravil« sem sprejela. Ženske so odgovarjale na vprašanje o številu ur na teden, ki jih porabijo za delo v gospodinjstvu. Raziskava, ki sem jo opravila v tej nalogi, je pokazala, da bolj, kot je ženska izobražena, manj časa porabi za delo v gospodinjstvu. Poleg tega se je pokazalo, da bolj, kot je ženska izobražena, več ji pri gospodinjskih opravilih, kot so pranje perila, skrb za bolne, nakupovanje hrane, pospravljanje in čiščenje, »pomaga« partner. Izjema so kuhanje, pripravljanje hrane – opravila, ki jih tudi bolj izobražene ženske večinoma opravijo same. Po drugi strani pa moški v večini opravljajo manjša popravila v hiši. Vsa ostala gospodinjska opravila, kot so pranje perila, nakupovanje, pospravljanje, čiščenje, priprava hrane, kuhanje pa, kot že

omenjeno, večinoma opravijo ženske. Bolj izobražene ženske za gospodinjska opravila porabijo manj časa, saj jim pri tem pomaga partner.

Tretjo hipotezo »Ženske z višjo izobrazbo imajo manj časa za družinske dolžnosti« sem tudi sprejela. Ženske so komentirale naslednjo trditev: »Zaradi časa v službi nisem izpolnila družinskih obveznosti«. Raziskava, ki sem jo naredila v diplomski nalogi, je pokazala, da bolj kot je ženska izobražena, večkrat ji zmanjka časa za družinska opravila zaradi delovnih obveznosti. Delovna mesta, ki zahtevajo višjo izobrazbo, s seboj prinesejo tudi daljši delovni čas in občasno tudi ukvarjanje z delom izven delovnega časa. Na podlagi sprejete hipoteze lahko ugotovimo, da za družinsko delo velja podobno kot za gospodinjsko delo; daljši delovni čas gre na račun zasebnega, zato doma ni mogoče postoriti vsega, kar si ženska želi.

Četrta hipoteza »Z izobrazbo se manjša zainteresiranost žensk za opravljanje gospodinjskih opravil« je tudi sprejeta. Ženske so komentirale strinjanje z naslednjimi trditvami: »Za žensko je izpolnjujoče, če je gospodinja«, »Mož služi denar, žena skrbi za dom« in »Ko ima otroka, ki ne hodi v šolo, naj ženska ostane doma«. Rezultati, ki sem jih na podlagi raziskave pridobila, so pokazali, da bolj kot je ženska izobražena, manj se strinja z omenjenimi trditvami. Tukaj je potrebno omeniti Beckerjev model, ki govori o ženskah, ki menijo, da bodo večino časa preživele s svojim zaposlenim moškim in opravljale materinske, gospodinjske obveznosti, zaradi česar namenoma manj vlagajo v izobrazbo. Nasprotje tem ženskam so bolj izobražene ženske, ki namenijo večino časa svoji karieri in za gospodinjsko delo niso preveč zainteresirane, saj jih ne osrečuje in ne izpopolnjuje. O tem govori tudi Šadl v knjigi *Umazano delo med stigo in ponosom* (Šadl, 2009). Avtorica ugotavlja, da zaradi večje vpetosti žensk v plačano delo in spoznanja, da jim gospodinjsko delo ne prinaša zadovoljstva in statusa, ženske niso več tako zainteresirane za gospodinjsko delo kot nekoč.

Peta hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo so bolj zadovoljne in srečne« je tudi sprejeta. Ženske z višjo izobrazbo imajo zaradi delovno zahtevnih nalog večjo samopotrditvev, obenem pa imajo tudi višjo plačo. Kljub temu pa se soočajo z različnimi težavami, saj so zaradi težjega usklajevanja obeh področij velikokrat preobremenjene. Šadl (Šadl, 2006) kot dejavnike preobremenitve navaja premalo časa, utrujenost za gospodinjska in druga družinska opravila. Verjetno na to, kako srečne so ženske, vpliva tudi tip zakona, ki si ga s partnerjem izbereta, o čemer pišeta avtorja Gilbert in Dancer (v Černigoj-Sadar, 1993). Če mora ženska vedno vse postoriti sama in ji partner pri tem ne

»pomaga«, lahko kljub dobri karieri in dohodku izgori, postane izčrpana, kar vpliva na njene občutke (ne)sreče. Pomaga si lahko tudi z najemanjem tuje pomoči oziroma s plačano gospodinjsko pomočnico ali neformalno pomočjo – sorodniki, prijatelji. Na osebno srečo torej vpliva veliko dejavnikov, vendar pa lahko na podlagi v nalogi izvedene raziskave trdimo, da so bolj izobražene ženske v povprečju, kljub težjemu usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, bolj srečne.

Šesto hipotezo »Ženske z višjo izobrazbo imajo delovno mesto z višjo plačo« sem na podlagi analize podatkov sprejela. To je bilo pričakovano, saj višja izobrazba s seboj pripelje odgovornejše delovno mesto, ki zahteva višjo plačo.

Sedma hipoteza »Ženske z višjo izobrazbo imajo partnerja, ki jim bolj pomaga pri gospodinjskih opravilih, kot partnerji žensk z nižjo izobrazbo« je sprejeta. Potrebno pa je omeniti, da kljub temu, da partner pomaga pri gospodinjskih opravilih, še vedno ženske večino opravil opravijo same. O tem poroča več avtorjev (Klemenc, Kozmik, Rener, Sadar, Šadl). Šadl (2006) navaja, da je gospodinjsko delo med partnerjema še vedno neenakomerno porazdeljeno, a da je delež moških v Sloveniji, ki pomaga pri gospodinjskih opravilih, večji kot v drugih državah. Avtor Klemenc trdi, da je sodelovanje moškega v družini odvisno od stopnje socialnoekonomskega razvoja družbe; višja kot je ta stopnja, bolj moški pomaga pri gospodinjskih opravilih, medtem ko zveza z zaposlenostjo žene ni vedno razvidna. (Klemenc in Rener, 1990)

6 SKLEP

V nalogi sem ugotavljala vpliv izobrazbe žensk na njihovo zasebno življenje. Pri tem me je zanimalo, če obstaja razlika med bolj in manj izobraženimi ženskami.

V teoretičnem delu sem na začetku opredelila spolne vloge. Zanimalo me je, kako je gospodinjsko in družinsko delo razdeljeno med partnerjema. Na podlagi teoretičnih spoznanj sem ugotovila, da ženske kljub temu, da so postale bolj izobražene in se zaposlujejo v večjem številu, opravijo večino gospodinjskega in družinskega dela same. Moški so začeli poprijemati za gospodinjsko in družinsko delo, vendar še vedno ne moremo govoriti o enakopravnosti med spoloma.

Spolne vloge so bile v preteklosti bolj jasno določene kot danes, saj so bile ženske omejene na sfero doma, moške pa so povezovali z javnim življenjem. Lahko bi rekli, da je bilo (glede na to, da so bile spolne vloge jasno določene) v preteklosti življenje v gospodinjstvu lažje, saj sta oba partnerja točno vedela, kaj je njuno delo, oziroma kaj se od njiju pričakuje. Z vstopom žensk na trg delovne sile, s tem, ko so ženske začele ustvarjati lastno kariero in zaradi čedalje večjega izobraževanja žensk, pa spolne vloge postajajo vse manj izrazite. Kljub temu, da se sedaj tudi ženske identificirajo z javnim življenjem, pa jim še vedno ostaja skrb za dom, saj so še vedno prisotni tradicionalni vzorci delovanja in mišljenja glede spolnih vlog.

Na podlagi obdelave rezultatov raziskave Slovensko javno mnenje 2003 sem ugotovila, da imajo ženske z višjo izobrazbo manj časa za opravljanje gospodinjskih in družinskih opravil. Poleg tega pa partnerji bolj izobraženih žensk več prispevajo h gospodinjskim opravilom kot partnerji manj izobraženih žensk. V raziskavi sem tudi ugotovila, da moški bolj izobraženih žensk bolj sodelujejo pri opravilih, kot so pranje perila, skrb za bolne, nakupovanje hrane, pospravljanje in čiščenje. Izjema so manjša popravila po hiši in pripravljanje hrane ter kuhanje. Manjša popravila v hiši moški večinoma opravijo sami, medtem ko je pripravljanje hrane in kuhanje večinoma domena vseh žensk. Poleg tega so bolj izobražene ženske tudi manj zainteresirane za opravljanje gospodinjskih opravil, kot manj izobražene.

Na podlagi teoretičnih spoznanj sem ugotovila, da so ženske čedalje bolj izobražene. Delež žensk z visokošolsko izobrazbo je v Sloveniji celo višji od deleža visokošolsko izobraženih moških. Jih pa bolj od naravoslovnih študijev privlačijo družboslovni. Še

vedno je prisotna spolna segregacija šolskih smeri, kar se kaže tudi v izbiri poklica. Kljub nekoliko višjemu deležu visokošolske izobrazbe pa ženske še vedno ne zasedajo vodilnih delovnih mest. V organizacijah je še vedno prisoten tako imenovani stekleni strop, ki ženskam onemogoča napredovanje. Poleg tega se nekatere ženske raje odločajo za slabše plačana delovna mesta, da lahko več čas preživijo s svojimi otroki.

Poleg zakonov, sporazumov in programov, ki se zavzemajo za enakopravnost med spoloma, lahko k lažjemu usklajevanju prispevajo tudi delodajalci, in sicer z različnimi organizacijskimi ukrepi, kot je na primer ustanavljanje organiziranega varstva otrok znotraj organizacije. Ženske pa lahko tudi same obe področji lažje usklajujejo, na primer z najemom plačane gospodinjske pomoči, lahko pa si pomagajo tudi z neformalno pomočjo. Na podlagi obstoječih raziskav sem ugotovila, da po plačani gospodinjski pomoči največ povprašujejo ženske z višjo izobrazbo.

Pri analizi sem uporabila sem programa SPSS in Excel.

V empiričnem delu sem z analizo obstoječih anket ugotovila, da stopnja izobrazbe vpliva na zasebno življenje žensk, čeprav sem pričakovala, da bo vpliv nekoliko večji. Ženske z višjo izobrazbo so bolj srečne in zadovoljne, imajo višjo plačo in daljši delovni čas. Poleg tega imajo manj časa za opravljanje gospodinjskega in družinskega dela in so tudi manj zainteresirane za ta opravila. Zanimivo je, da partnerji bolj izobraženih žensk bolj sodelujejo pri gospodinjskih in družinskih opravilih. Menim, da bolj izobražene ženske iščejo svoje zadovoljstvo v karieri, zaradi česar so tudi manj zainteresirane za opravljanje gospodinjskega dela. Njihova primarna funkcija ni biti le dobra mati in gospodinja, temveč biti izobražena in poslovno uspešna ženska. Menim, da so bolj izobražene ženske bolj srečne od manj izobraženih tudi zaradi dosežkov na poslovnem področju.

Vendar pa bolj izobražene ženske težje usklajujejo javno in zasebno sfero, saj jim primanjkuje časa zaradi dolgega delavnika in utrujenosti. Menim, da bi bilo potrebno v vsakem podjetju vpeljati organizirano varstvo otrok, kar bi olajšalo delo žensk. Partnerji bolj izobraženih žensk več prispevajo h gospodinjskemu in družinskemu delu verjetno zato, ker imajo ženske manj časa za ta opravila, po drugi strani pa je miselnost partnerjev bolj izobraženih žensk nekoliko manj tradicionalna; zaradi svoje izobraženosti (iz raziskav tudi izhaja, da imajo bolj izobražene ženske partnerja s podobno izobrazbo) žensk ne vidijo le kot matere in gospodinje, ampak kot izobražene

in sebi podobne partnerke. Menim tudi, da ženske z višjo izobrazbo večkrat zahtevajo od partnerja, da jim pomaga pri opravilih, kot nižje izobražene ženske. Zahtevajo bolj enakopraven položaj, so bolj napredne in v koraku s časom, kar ima za posledico izbiro partnerja, ki podobno razmišlja. Kljub temu, da bolj izobraženim ženskam partnerji bolj pomagajo, pa še vedno večino gospodinjskega in družinskega dela ženske opravijo same.

Ženske je potrebno spodbujati k temu, da je enakopravnost v zasebnem domu pomembna, saj povzroči lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, kar pripelje do doseganja višjih ciljev v življenju. Poleg tega bi bilo dobro, če bi se v oglasih v vlogi gospodinjecv pojavljali tudi moški, tako bi otroke že od malega navajali k delitvi domačega dela med spoloma. Težavno je navajanje otrok na enakopravno delitev dela, če takšnega zgleda pri starših ne dobijo. Prav tako je neprimerno učiti deklice, naj doma postorijo manj kot dečki; dečke bi morali navajati na opravljanje gospodinjskih opravil.

Ugotovila sem, da kljub temu, da so ženske dosegle enako izobrazbo kot moški in da so na poslovnem področju lahko enako uspešne ali celo še bolj, večina ljudi še vedno meni, da je primarna funkcija žensk osredotočena na dom in družino. Zato bi bilo potrebno spremeniti mišljenje, vrednote ljudi in začeti spreminjati vzorce obnašanja že v obdobju primarne socializacije. Dečke in deklice bi morali vzgajati enakopravno, tako bi postale spolne vloge manj izrazite in bolj enakopravne. Moške in ženske bi morali enakovredno povezovati z gospodinjskim in družinskim delom. Celotno miselnost je potrebno spremeniti, odpraviti diskriminacijo in stereotipna mišljenja o tem, da je primarna funkcija žensk vezana na dom in družino.

LITERATURA

Bratož, Ivana. 2009. »*Donne di servizio*«: *plačano družinsko delo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Černigoj-Sadar, Nevenka. 1993. Partnersko načrtovanje karier. *Psihološka obzorja* 2 (3–4). Dostopno prek http://psy.ff.uni-lj.si/i_Guests/Obzorja/default.html (13. oktober 2010).

--- in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje žensk. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazar, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 397–433. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hernja Masten, Marija. 1998. Bogaboječa, možu pokorna, preudarna, pametna, izobražena, a nešolana ženska. V *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič, 25–46. Ptuj: Zgodovinski arhiv.

Hrženjak, Majda. 2007. *Nevidno delo*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Jackson, Stevi. 2008. Women, Marriage and Family Relationship. V *Introduction gender and women's studies*, ur. Victoria Robinson in Diane Richardson, 323–348. New York: Palgrave Macmillan.

Jogan, Maca. 1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in znanost.

--- 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kanjuro-Mrčela, Aleksandra. 1996. *Ženske v menedžmentu*. Ljubljana: Enotnost.

--- in Nevenka Černigoj-Sadar. 2006. Starši med delom in družino. *Teorija in praksa* 43 (5–6): 716–736.

--- 2007. *Delo in družina: s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Klemenc, Andrej in Tanja Rener. 1990. *Ženska – politika – družina*. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.

Knaflič, Tadeja, Anja Svetina Nabergoj in Marko Pahor. 2010. *Kaj podjetju prinašajo družini prijazni ukrepi*. Dostopno prek: http://www.familylab.si/files/PDF_razno/HRM_oktober_2010.pdf (15. januar 2011).

Korenika, Klavdija. 2003. *Vloga in pomen socialnega partnerstva za oblikovanje razvojnega konsenza v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kozmik, Vera. 1998. Še diskriminirane? V *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*, ur. Tjaša Mrgole Jukič, 146–172. Ptuj: Zgodovinski arhiv.

Leonard, Diana. 2006. Gender, Change and Education. V *Handbook of gender and women's studies*, ur. Kathy Davis, Mary Evans in Judith Lorber, 167–181. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Lukič, Goran. *Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja osnovna analitična slika*. Dostopno prek: http://www.si-part.si/media/WLB%20-0OSNOVNA%20ANALITICNA%20SLIKA_G_LUKIC.doc (13. oktober 2010).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2004. *Nacionalni akcijski program zaposlovanja 2004*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/nap04_05.pdf (14. januar 2011).

Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Pahl, R.E. 1985. *Divisions of Labour*. Oxford: Basil Blackwell.

Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitas.

Statistični urad Republike Slovenije. 1998. *Letopis 1998*. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/1998/04_98/04-05-98.asp?jezik=si (12. oktober 2010).

--- 2003. *Letopis 2003*. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/2003/06_03/06-02-03.asp?jezik=si (21. december 2010).

--- 2006. *Letopis 2006*. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/2006/14_06/14-05-06.htm?jezik=si (21. december 2010).

--- 2009. *Letopis 2009*. Dostopno prek: http://www.stat.si/letopis/2009/06_09/06-01-09.htm (21. december 2010).

Šadl, Zdenka. 2006. Plačano gospodinjsko delo v Sloveniji. V *Družboslovne razprave* 22 (53): 33–54.

--- 2009. *Umazano delo med stigmo in ponosom: plačane gospodinjske delavke v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Toš, Niko in skupina. 2003. *Slovensko javno mnenje 2003/2: Mednarodna raziskava o družini in narodni identiteti in Stališča o lokalni demokraciji*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm032/> (19. februar 2010).

Turk, Dunja. 2008. *Razlike med spoloma na delovnem mestu*. Dostopno prek: http://www.planet-lepote.com/zaposlitev_kariera/razlike_med_spoloma_na_delovnem_mestu (25. junij 2011).

Vertot, Nika in Andreja Kozmelj. 2009. *Ob mednarodnem dnevu žensk 2009*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2198 (14. oktober 2010).

Vertot, Nelka. 2010. *Menedžerke v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/Menedzerke.pdf> (6. maj 2011).

Wharton, Amy S. 2005. *The sociology of gender: an introduction to theory and research*. Malden: Blackwell publishing.

PRILOGA A: KONTINGENČNE TABELE

Tabela A.1: Delitev gospodinskih del med partnerjema – pranje perila

		pere perilo						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	78,5%	13,1%	2,3%	0,0%	1,5%	4,6%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	70,5%	20,2%	4,7%	0,5%	1,0%	3,1%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	63,3%	16,7%	13,3%	1,7%	1,7%	3,3%	100,0%
Total		72,1%	17,2%	5,2%	0,5%	1,3%	3,7%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.2: Delitev gospodinskih del med partnerjema – manjša popravila v hiši

		manjša popravila v hiši						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	8,5%	3,1%	17,7%	31,5%	31,5%	7,7%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	2,1%	1,6%	18,8%	34,9%	39,6%	3,1%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	1,7%	0,0%	13,6%	33,9%	44,1%	6,8%	100,0%
Total		4,2%	1,8%	17,6%	33,6%	37,5%	5,2%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.3: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – skrb za bolne

		skrbi za bolne						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	37,3%	13,5%	38,9%	0,0%	1,6%	8,7%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	26,6%	19,1%	48,4%	2,7%	1,1%	2,1%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	13,8%	15,5%	67,2%	1,7%	0,0%	1,7%	100,0%
Total		28,2%	16,7%	48,1%	1,6%	1,1%	4,3%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.4: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – nakupovanje hrane

		nakupuje hrano						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	26,7%	16,0%	37,4%	6,9%	4,6%	8,4%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	25,4%	18,7%	47,7%	4,7%	2,1%	1,6%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	10,0%	20,0%	58,3%	5,0%	5,0%	1,7%	100,0%
Total		23,4%	18,0%	45,8%	5,5%	3,4%	3,9%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.5: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pospravljanje in čiščenje

		pospravlja in cisti						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	50,4%	23,7%	20,6%	0,0%	2,3%	3,1%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	34,4%	29,2%	31,3%	1,6%	1,0%	2,6%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	23,3%	28,3%	45,0%	0,0%	0,0%	3,3%	100,0%
Total		38,1%	27,2%	29,8%	0,8%	1,3%	2,9%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.6: Delitev gospodinjskih del med partnerjema – pripravljanje hrane, kuhanje

		pripravlja hrano, kuha						Total
		vedno jaz	običajno jaz	oba približno enako	običajno moj partner	vedno moj partner	to dela nekdo drug	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	61,1%	17,6%	14,5%	1,5%	3,1%	2,3%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	39,3%	24,6%	28,8%	1,6%	2,6%	3,1%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	31,7%	26,7%	26,7%	8,3%	1,7%	5,0%	100,0%
Total		45,5%	22,5%	23,6%	2,6%	2,6%	3,1%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.7: Vpliv službenih obveznosti na izpolnjevanje družinskih obveznosti

		Zaradi časa v službi nisem izpolnila družinskih obveznosti				Total
		nekajkrat teden	nekajkrat na mesec	enkrat ali dvakrat	nikoli	
izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	12,5%	20,8%	25,0%	41,7%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	11,3%	24,9%	22,6%	41,2%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	9,4%	34,4%	29,7%	26,6%	100,0%
Total		11,1%	26,3%	24,6%	38,1%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.8: Mnenje o tem, da gospodinjstvo izpolnjuje žensko

		Za žensko je izpolnjujoco, če je gospodinja					Total
		močno soglašam	soglašam	niti soglašam, niti ne soglašam	ne soglašam	močno ne soglašam	
izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	12,1%	40,5%	21,1%	23,2%	3,2%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	10,3%	25,8%	22,9%	32,9%	8,1%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	2,6%	15,8%	21,1%	42,1%	18,4%	100,0%
Total		9,9%	29,3%	22,0%	30,9%	7,8%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.9: Mnenje o tem, da mora moř služi denar, žena pa skrbeti za dom

		Moz sluzi denar, zene skrbi za dom					Total
		močno soglašam	soglašam	niti soglašam, niti ne soglašam	ne soglašam	močno ne soglašam	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	14,0%	35,2%	16,1%	25,9%	8,8%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	5,1%	12,2%	18,6%	41,5%	22,5%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	1,3%	5,2%	5,2%	39,0%	49,4%	100,0%
Total		7,6%	18,9%	16,0%	36,0%	21,5%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.10: Mnenje o delovnem času ženske, ko ima otroka, ki ne hodi v šolo

		Ko ima otroka, ki ne hodi v šolo			Total
		zaposli s polnim delovnim časom	zaposli s skrajšanim delovnim časom	ostane naj doma	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	22,0%	46,1%	31,9%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	28,9%	47,7%	23,4%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	30,3%	57,9%	11,8%	100,0%
Total		26,8%	48,5%	24,7%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela A.11: Mnenje o lastni sreči

		kako srečni ali nesrečni ste						Total
		popolnoma srečen	zelo srečen	dokaj srečen	niti srečen, niti nesrečen	dokaj nesrečen	zelo nesrečen	
Izobrazba:	dokončana oz. nedokončana osnovna šola	9,1%	10,1%	44,4%	29,3%	5,6%	1,5%	100,0%
	dokončana srednja, strokovna šola	11,5%	17,5%	58,6%	10,5%	1,6%	0,3%	100,0%
	dokončana višja, visoka šola, fakulteta, akademija	14,3%	26,0%	49,4%	7,8%	1,3%	1,3%	100,0%
Total		11,0%	16,1%	52,6%	16,5%	2,9%	0,8%	100,0%

Vir: Toš in skupina (2003).

PRILOGA B: TABELE S KORELACIJSKIMI FAKTORJI

Tabela B.1: Povezanost izobrazba – število ur dela na teden

			v405 Izobrazba:	v407 Koliko ur delate na teden?
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	,163(*)
		Sig. (2-tailed)	.	0,013
		N	307	231
	v407 Koliko ur delate na teden?	Correlation Coefficient	,163(*)	1
		Sig. (2-tailed)	0,013	.
		N	231	231

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela B.2: Povezanost izobrazbe in različnih gospodinjskih opravil

		v405 Izobrazba:	rv108a pere perilo	rv108b manjša popravila v hisi	rv108c skrbi za bolne	rv108d nakupuje hrano	rv108e pospravlja in cisti	rv108f pripravlja hrano, kuha	v109a Koliko ur na teden za delo v gospodinjstvu	
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	,239(**)	0,101	,208(**)	,176(**)	,239(**)	,288(**)	-
		Sig. (2-tailed)	.	0	0,12	0,001	0,006	0	0	0
		N	307	242	240	237	242	241	240	236
	rv108a pere perilo	Correlation Coefficient	,239(**)	1	0,009	,196(**)	,221(**)	,384(**)	,281(**)	,203(**)
		Sig. (2-tailed)	0	.	0,894	0,002	0,001	0	0	0,002
		N	242	242	240	237	242	241	240	236
	rv108b manjša popravila v hisi	Correlation Coefficient	0,101	0,009	1	,172(**)	0,118	0,079	0,038	-0,063
		Sig. (2-tailed)	0,12	0,894	.	0,008	0,068	0,225	0,557	0,34
		N	240	240	240	237	240	240	239	234
	rv108c skrbi za bolne	Correlation Coefficient	,208(**)	,196(**)	,172(**)	1	,300(**)	,300(**)	,343(**)	-0,11
		Sig. (2-tailed)	0,001	0,002	0,008	.	0	0	0	0,096
		N	237	237	237	237	237	237	236	231
	rv108d nakupuje hrano	Correlation Coefficient	,176(**)	,221(**)	0,118	,300(**)	1	,328(**)	,379(**)	-0,103
		Sig. (2-tailed)	0,006	0,001	0,068	0	.	0	0	0,114
		N	242	242	240	237	242	241	240	236
	rv108e pospravlja in cisti	Correlation Coefficient	,239(**)	,384(**)	0,079	,300(**)	,328(**)	1	,402(**)	,224(**)
		Sig. (2-tailed)	0	0	0,225	0	0	.	0	0,001
		N	241	241	240	237	241	241	240	235
	rv108f pripravlja hrano, kuha	Correlation Coefficient	,288(**)	,281(**)	0,038	,343(**)	,379(**)	,402(**)	1	,331(**)
		Sig. (2-tailed)	0	0	0,557	0	0	0	.	0
		N	240	240	239	236	240	240	240	234
v109a Koliko ur na teden za delo v gospodinjstvu	Correlation Coefficient	-	-	-0,063	-0,11	-0,103	,224(**)	,331(**)	1	
	Sig. (2-tailed)	0	0,002	0,34	0,096	0,114	0,001	0	.	
	N	236	236	234	231	236	235	234	236	

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela B.3: Povezanost izobrazbe z opravljanjem družinskih dolžnosti

			v405 Izobrazba:	v116b Zaradi casa v službi nisem izpolnil druž	rv108c skrbi za bolne
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	-0,023	,208(**)
		Sig. (2-tailed)	.	0,731	0,001
		N	307	233	237
	v116b Zaradi casa v službi nisem izpolnil druž	Correlation Coefficient	-0,023	1	-0,125
		Sig. (2-tailed)	0,731	.	0,093
		N	233	233	183
	v108c skrbi za bolne	Correlation Coefficient	,208(**)	-0,125	1
		Sig. (2-tailed)	0,001	0,093	.
		N	237	183	237

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela B.4: Povezanost izobrazbe z zainteresiranostjo za opravljanje gospodinjskih del

			v405 Izobrazba:	v101e Za zensko je izpolnjujoce ce je gospodin	v102b Moz sluzi denar, zene skrbi za dom	v103b Ko ima otroka, ki ne hodi v solo
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	,254(**)	,379(**)	-,133(*)
		Sig. (2- tailed)	.	0	0	0,02
		N	307	304	307	304
	v101e Za zensko je izpolnjujoce ce je gospodin	Correlation Coefficient	,254(**)	1	,246(**)	-,170(**)
		Sig. (2- tailed)	0	.	0	0,003
		N	304	304	304	302
	v102b Moz sluzi denar, zene skrbi za dom	Correlation Coefficient	,379(**)	,246(**)	1	-,157(**)
		Sig. (2- tailed)	0	0	.	0,006
		N	307	304	307	304
	v103b Ko ima otroka, ki ne hodi v solo	Correlation Coefficient	-,133(*)	-,170(**)	-,157(**)	1
		Sig. (2- tailed)	0,02	0,003	0,006	.
		N	304	302	304	304

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela B.5: Povezanost izobrazbe in percepcije sreče

			v405 Izobrazba:	v117 kako srečni ali nesrečni ste
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	-,241(**)
		Sig. (2-tailed)	.	0
		N	307	307
	v117 kako srečni ali nesrečni ste	Correlation Coefficient	-,241(**)	1
		Sig. (2-tailed)	0	.
		N	307	307

Vir: Toš in skupina (2003).

Tabela B.6: Povezanost izobrazbe z dohodkom

			v405 Izobrazba:	v428 mesečni dohodek anketiranca
Spearman's rho	v405 Izobrazba:	Correlation Coefficient	1	,560(**)
		Sig. (2-tailed)	.	0
		N	307	225
	v428 mesečni dohodek anketiranca	Correlation Coefficient	,560(**)	1
		Sig. (2-tailed)	0	.
		N	225	225

Vir: Toš in skupina (2003).